ЗВІТ

про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік

Чернігів - 2026

ЗМІСТ

Список основних виконавців 3

ВСТУП 4

1. Зміст та основні цілі проєкту Програми, її зв'язок з іншими документами державного планування 5

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програму не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень) 8

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу 40

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються проєкту Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом 44

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосується Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки 47

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків 51

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків 58

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка 63

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення 69

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності) 76

11. Резюме нетехнічного характеру 77

Список основних виконавців:

Атрощенко Олександр Анатолійович	-	заступник міського голови
Вернидуб Вячеслав Анатолійович	-	начальник управління з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення Чернігівської міської ради
Дементов Богдан Сергійович	-	начальник відділу екології управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
Дмитренко Василь Лук'янович	-	начальник управління земельних ресурсів Чернігівської міської ради
Ісаєнко Тетяна Анатоліївна	-	начальник відділу економічної політики та перспективного планування управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради
Калюжний Сергій Сергійович	-	начальник управління архітектури та містобудування Чернігівської міської ради
Малець Ольга Олександрівна	-	заступник начальника управління охорони здоров'я Чернігівської міської ради
Чікірісова Світлана Володимирівна	-	головний спеціаліст відділу екології управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради
Ярещенко Віталія Петрівна	-	заступник начальника управління – начальник відділу економіки підприємств комунальної власності та цінової політики управління економічного розвитку міста Чернігівської міської ради

ВСТУП

Концептуальною засадою сталого розвитку, визнаного Організацією Об'єднаних Націй як напрямок розвитку людства, є баланс між економічною ефективністю, соціальною стабільністю та екологічною безпекою. Реалізація цього підходу ґрунтується на принципі гармонійного поєднання інтересів суспільства, економіки та природи та пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань у процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку регіонів та громад.

Одним із ключових інструментів упровадження сталого розвитку виступає зелена економіка, яка передбачає запровадження нормативно-правових та організаційно-економічних механізмів, серед яких особливе місце посідає стратегічна екологічна оцінка (далі – СЕО).

Здійснення стратегічної екологічної оцінки регламентується Законом України «Про стратегічну екологічну оцінку». Даний закон був розроблений на виконання пункту 239 плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, спрямований на імплементацію Директиви 2001/49/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року про оцінку наслідків окремих планів та програм для довкілля.

Стратегічна екологічна оцінка, згідно базового закону – процедура визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розроблення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби – транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування.

Метою стратегічної екологічної оцінки є сприяння сталому розвитку шляхом забезпечення охорони довкілля, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, інтегрування екологічних вимог під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Стратегічна екологічна оцінка проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік (далі − проєкт Програми) здійснювалася робочою групою з проведення стратегічної екологічної оцінки (СЕО) проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік, утвореною розпорядженням міського голови від 10.08.2026 № 67-р (далі − Робоча група) відповідно до вимог діючих нормативно-правових актів у цій сфері та з використанням методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296 (зі змінами).

1. Зміст та основні цілі проєкту Програми, її зв'язок з іншими документами державного планування

Відповідно до пункту 3 частини першої статті 1 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» документами державного планування є стратегії, плани, схеми, містобудівна документація, загальнодержавні програми, державні цільові програми та інші програми і програмні документи, включаючи зміни до них, які розробляються та/або підлягають затвердженню органом державної влади, органом місцевого самоврядування.

Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік (далі – Програма) є документом державного планування місцевого рівня та відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» підлягає проведенню стратегічної екологічної оцінки.

Програма розробляється з урахуванням норм Конституції України, законів України «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», постанови КМУ від 26.04.2003 № 621 «Про розроблення прогнозних і програмних документів економічного і соціального розвитку та складання проєктів Бюджетної декларації та державного бюджету» (зі змінами).

Проєкт Програми є ключовим документом, який визначає розвиток територіальної громади в короткостроковій перспективі, підготовлений на виконання розпорядження начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 01.09.2026 № 1288 «Про розроблення проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської області на 2027 рік» та розпорядження міського голови від 06.08.2026 № 66-р «Про розроблення проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік».

Основною ціллю проєкту Програми є реалізація у 2027 році пріоритетних завдань із забезпечення сталого функціонування всіх галузей та сфер життєдіяльності громади, сприяння забезпеченню оборони та безпеки, стабілізації економічної ситуації, розширення міжнародного співробітництва, подальше впровадження енергоефективних заходів, відновлення об'єктів критичної та соціальної інфраструктури, підтримка ветеранів війни, сімей загиблих Захисників (Захисниць), внутрішньо переміщених осіб.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт Програми базується на положеннях програмних документів, які діють на державному й регіональному рівнях, а саме:

– Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;

– Державна стратегія регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 13.08.2024 № 940);

– План України на 2024-2027 роки в рамках Програми фінансової підтримки України Європейського Союзу «Ukraine Facily», затверджений розпорядженням Кабінету Міністрів України від 18.03.2024 № 244-р;

– Бюджетна декларація на 2027-2029 роки, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2026 № 793;

– Стратегія сталого розвитку Чернігівської області на період до 2027 року, затверджена рішенням обласної ради від 18.12.2019 № 4-21/VII (в редакції рішення обласної ради від 14.03.2025 № 3-22/VIII);

– Стратегія розвитку Чернігівської міської територіальної громади на період до 2027 року (з перспективою дії до 2034 року), затверджена рішенням Чернігівської міської ради від 18.09.2026 № 50/VIII-5;

– Програма охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021-2027 роки, затверджена рішенням третьої сесії обласної ради восьмого скликання від 26.02.2021 № 45-3/VIII.

Проєкт Програми готується за пропозиціями структурних підрозділів Чернігівської міської ради, з урахуванням пропозицій підприємств, установ та організацій міста, що задіяні у виконанні визначених завдань і заходів Програми.

Враховуючи основні тенденції економічного і соціального розвитку громади у 2026 році та з урахуванням особливих умов і наслідків, спричинених збройною агресією російської федерації, Програмою окреслені основні завдання та заходи економічного і соціального розвитку громади на 2027 рік.

Програма ґрунтується на комплексі цільових програм, що спрямовані на вирішення нагальних проблем громади.

Прогнозні показники проєкту Програми розраховані на основі аналізу економічної ситуації в Україні та у місті у поточному році, з урахуванням основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України, що затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 28.06.2024 № 780 «Про схвалення основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2025-2027 роки» та постановою Кабінету Міністрів України від 04.06.2026 № 695 «Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2027-2029 роки», з використанням наявних статистичних даних та з урахуванням прогнозів і розрахунків комунальних підприємств міської ради.

Мета проєкту Програми полягає у забезпеченні життєдіяльності мешканців громади в умовах воєнного стану, сприяння силам оборони, енергетична стійкість міста, вирішення соціальних і гуманітарних питань, дотримання екологічних стандартів, підтримання рівня добробуту та якості життя в громаді.

Проєктом Програми передбачено комплекс основних завдань та заходів, спрямованих на забезпечення відновлення інфраструктури, створення сприятливих, безпечних та комфортних умов проживання для мешканців і гостей міста, відповідно до Стратегії розвитку Чернігівської міської територіальної громади на період до 2027 року (з перспективою дії до 2034 року) (далі – Стратегія розвитку).

Завдання і заходи Програми визначені в контексті пріоритетів Стратегії розвитку і спрямовані на досягнення стратегічних цілей, а саме:

1. Збереження та розвиток людського капіталу.

2. Економічно розвинена, енергоефективна, безпечна, сильна та спроможна громада.

3. Цифрова, комфортна, безбар'єрна та екологічна громада.

4. Громада багатовікових культурних традицій та історичного надбання.

Досягнення мети передбачає реалізацію ряду пріоритетних напрямів, зокрема:

- забезпечення безпеки життєдіяльності населення та територіальної оборони;
- забезпечення функціонування системи цивільного захисту та укриттів;
- забезпечення населення якісними медичною допомогою та освітніми послугами;
- сприяння ефективному використанню економічного та людського капіталу громади;
- соціальний захист мешканців громади, різностороння підтримка внутрішньо переміщених осіб, ветеранів і членів їх сімей;
- створення безбар'єрного середовища в громаді;
- забезпечення творчого, духовного розвитку особистості;
- зміцнення фізичного здоров'я населення;
- сприяння роботі місцевого бізнесу;
- оптимізація та підвищення рівня ефективності використання енергоресурсів;
- стабільне функціонування критичної та інженерно-транспортної інфраструктури міста;
- забезпечення надання житлово-комунальних, адміністративних, транспортних та інших послуг нормативної якості;
- забезпечення екологічної безпеки громади;
- формування громадських цінностей і пам'яті.

Проєкт Програми тісно пов'язаний з діючими цільовими міськими програмами (перелік програм міститься у додатку 2 до проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік).

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо Програму не буде затверджено (за адміністративними даними, статистичною інформацією та результатами досліджень)

Чернігівська міська територіальна громада була утворена 12 червня 2020 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України №730-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Чернігівської області». Чернігівська міська територіальна громада охоплює лише місто Чернігів.

Чернігівська міська територіальна громада розташована на півночі Лівобережної України в зоні Полісся.

Чернігів – адміністративний, промисловий і культурний центр Чернігівської області, розташований на правому березі річки Десна (притока Дніпра) при впадінні в неї річки Стрижень. Місто лежить у межах Придніпровської низовини в природній зоні Українського Полісся. Це найпівнічніший обласний центр України. У відповідності із Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів віднесений до категорії історичних міст.

На 01.01.2022 (останні статистичні дані) чисельність наявного населення міста складала 282,7 тис. осіб, що становило близько 45 % міського населення області.

За інформацією, яка міститься в реєстрі територіальної громади міста Чернігова, чисельність осіб, відомості про місце реєстрації яких занесено до відомчої інформаційної системи «Реєстр територіальної громади» Державної міграційної служби України, станом на 01.01.2026 становить 243,8 тис. осіб.

Місто Чернігів являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правобережжі р. Десна неподалік від столиці країни − міста Києва та міжнародних аеропортів «Бориспіль» та «Київ (Жуляни)», а також поруч з міжнародною трасою Е-95 Європа-Азія.

Основними видами діяльності суб'єктів господарювання міста є надання послуг, роздрібна та оптова торгівля, виробництво промислової продукції. Найбільше у місті виробляють промислової продукції підприємства переробної промисловості. Галузями, які визначають розвиток промислового виробництва та мають у галузевій структурі переробної промисловості найбільшу частку виробленої продукції, є виробництво харчових продуктів та напоїв, текстильне виробництво, виробництво одягу, шкіри, виробів зі шкіри та інших матеріалів, виробництво гумових і пластмасових виробів, іншої неметалевої мінеральної продукції, виробництво автотранспортних засобів. У місті розвинене складське господарство, що забезпечує зберігання продукції, обслуговування галузей матеріального виробництва.

У Чернігові зосереджений значний туристичний потенціал: це пам'ятки історії, архітектури та пам'ятки, пов'язані з життям і діяльністю видатних діячів минулого.

Російське вторгнення в Україну призвело до серйозних негативних наслідків, в тому числі екологічних, для Чернігівської області загалом та міста Чернігів зокрема, – це забруднення атмосферного повітря, ґрунтів і водойм, підтоплення територій, знищення і пошкодження об’єктів природно-заповідного фонду, виникнення лісових пожеж тощо.

Перелік потенційно небезпечних об’єктів та об’єктів підвищеної небезпеки, розташованих на території м. Чернігова

№ з/п	Назва потенційно небезпечного об’єкта	Оператор об’єкта	Вид небезпеки об’єкта
1	Пункт газопостачання	КНП «ЧЕРНІГІВСЬКА ОБЛАСНА ЛІКАРНЯ» Чернігівської обласної ради	кисень
2	АГЗП	ТОВ «АВАНТАЖ-7»	зріджені займисті гази
3	АЗС	ТОВ «ПЕТРОЛ КОНТРАКТ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
4	БАЗС	ТОВ «АСТРА»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
5	БАЗС	ТОВ «АСТРА»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
6	АЗС №15	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
7	АЗС №25/005	ПАТ «УКРНАФТА»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
8	АЗК	ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
9	АЗС №46	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
10	АЗС №14	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива

11	АЗК	ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
12	АЗС «ЧАС»	ТОВ «ТС»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
13	АЗК	ТОВ «ЄВРО СМАРТ ПАУЕР»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
14	АЗС №16	ТОВ «ОККО – ДРАЙВ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
15	АЗК	ТОВ «ПАНТЕРА ПЛЮС ЛТД»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
16	АЗК	ТОВ «ПАНТЕРА ЛТД»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
17	АГЗП	ТОВ «МЕБЛЕВА ФАБРИКА «УКРАЇНА»	зріджені займисті гази
18	АЗК №23-02 «Миру»	ТОВ «ВЕСТ ПЕТРОЛ МАРКЕТ»	зріджені займисті гази, нафтопродукти та альтернативні види палива
19	Виробничі потужності	ЧВ ПРАТ «АБІНБЕВ ЕФЕС УКРАЇНА»	безводний аміак, зріджені займисті гази, суміші гіпохлориду натрію, нафтопродукти та альтернативні види палива

Флора

Рослинність не тільки покращує естетику міських територій, але й сприяє очищенню повітря, регулює температуру та створює середовище для збереження біорізноманіття.

Чернігівська міська територіальна громада – це міська агломерація, тому рослинність у природному стані збереглася лише приблизно на 1/5 території природоохоронної, вільної від забудови території, у вигляді лісів та трав’яного покриву.

В існуючій системі озеленення м. Чернігова присутні такі групи зелених територій:

- загального користування (парки, сквери, бульвари, набережні елементи міської забудови, лісопарки, ліси за межами забудов);

- обмеженого користування (насадження на територіях житлових і громадських будинків, закладів вищої, середньої та дошкільної освіти, промислових підприємств, спортивних споруд, закладів охорони здоров'я, тощо). Найбільшу частку в цій групі становлять озеленені ділянки на територіях житлових забудов, які складаються з внутрішньоквартальних насаджень та прибудинкових смуг на території багатоквартирної забудови, і переважно садів та городів на території садибної житлової забудови;

- спеціального призначення (насадження вздовж вулиць, санітарно захисних і охоронних зон, територій кладовищ, військових частин).

Формування зеленої зони спрямовано на поліпшенння екологічної ситуації як на території міста, так і на прилеглих територіях, а також на збагачення рекреаційних ресурсів. Зелені насадження виконують функцію адсорбенту парникових газів (вуглекислого газу, метану, оксиду азоту, тощо), а також створюють естетичний та психологічний комфорт, який сприяє відпочинку відвідувачів.

Зелені насадження Чернігівської міської територіальної громади складають майже 27 % від загальної площі міста (7 856,3 гектари) і займають орієнтовно 2 100 га. На одного мешканця міста припадає орієнтовно 24 м^2 зелених насаджень загального користування.

Провідне і найбільш важливе місце в мережі озеленених територій міста належить насадженням загального користування, які безпосередньо впливають на стан міського середовища і виступають місцем відпочинку мешканців міста.

Зелені насадження вулиць відіграють, як і насадження загального користування, значну оздоровчу і кліматорегулюючу роль. У останні десятиріччя помітно посилилася необхідність використання повітряноочисної функції вуличних насаджень у зв'язку із забрудненням міського середовища продуктами згорання бензину та інших видів органічного палива внаслідок інтенсивного розвитку автомобільного транспорту і концентрації його в містах.

Дерева, які ростуть на вулицях міста поблизу джерел забруднення, є механічною перешкодою на шляху поширення токсичних речовин. Наявність щільних посадок з кущами є надійним бар'єром, що обмежує поширення пилу і газів з проїжджої частини вулиці.

Серед рослинності переважають молоді та середньовікові дерева. Серед порід поширені липа, клен, сосна, дуб, ялина, береза, осика, вільха. З нетипових рослин у м. Чернігові росте дикий п'ятилисточковий (вінгірський) виноград, що розрісся у незвичному вигляді, та швидкоросла ліана, яка вважається пам'яткою природи в місті. Також, у самому історичному центрі м. Чернігова, а саме на Валу, росте вишня-антипка, яка є досить екзотичною рослиною для міста та й взагалі для всієї України. Дерево вважається медоносним, тому дуже цінне, особливо для бджолярів. Є і дерево церцис, яке росте досить повільно, за п'ять років може вирости усього на півтора метра.

На території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» збереглися березово-соснові насадження з частковим додаванням липи серцелистої, клена гостролистого, дуба звичайного та груповими посадками екзотичних дерев і чагарників північноамериканського, далекосхідного, західно- та

центральноєвропейського походження, серед них бархат амурський, гледичія триколючкова, робінія псевдоакація, катальпа бігононієвидна, черемха пізня та черемха Маака, горіх маньчжурський, туя західна, бузок угорський. Вік насаджень 60-80 років, вони були висаджені під час існування на цій території Чернігівського обласного ботанічного саду.

На території м. Чернігова також були висаджені європейські липи, клени, верба і магнолії. Окрім корисних дерев та трав, в місті росте й отруйна рослина, від якої з'являються опіки та дерматити – борщівник, та поширені рослини, що негативно впливають на стан здоров'я людей, викликаючи алергічні реакції (амброзія, полин, лобода тощо).

Серед видів, занесених до Червоної книги, можна зустріти коручку черемниковидну та сальвінію плаваючу, яка утворює в штучно створених водоймах угрупування із Зеленої книги України.

В Чернігівській міській територіальній громаді була затверджена Концепція розвитку озеленення міста Чернігова на 2021-2025 роки рішенням Чернігівської міської ради від 26.05.2021 № 10/VIII-25 «Про Концепцію розвитку озеленення міста Чернігова на 2021-2025 роки». Метою даної Концепції є розроблення комплексу заходів, спрямованих на створення, відновлення, охорону та збереження зелених насаджень, утримання їх у здоровому впорядкованому стані, створення та формування високодекоративних, стійких до несприятливих умов навколишнього природного середовища, насаджень. Разом з тим, переважна більшість заходів не реалізовувалась у повному обсязі через безпекову ситуацію та зміни пріоритетності здійснення витрат з бюджету Чернігівської міської територіальної громади.

Фауна

Фауна Чернігова представлена типовими поліськими видами, пристосованими до життя в умовах міста, річкової системи Десни та Стрижня, а також у зелених зонах, таких як регіональний ландшафтний парк «Ялівщина».

З тварин в межах Чернігівської міської територіальної громади поширені ті види, що пристосувалися до життя в зміненому середовищі. Зокрема білка, борсук, норка, ласка, видра, їжак, щур, миш. Серед птахів зустрічаються синиці, горобці, голуби, повзики, піщуги, галки, ворони, граки, дятли, сороки, снігури, омелюхи, сови та інші. А в останні роки на річці Стрижень оселилися і дикі качки.

Також на території м. Чернігова зустрічаються рукокрилі ссавці, такі як кажани, серед яких переважають велика та мала вечірниця. Серед плазунів зустрічаються ящірки, змії, черепахи, серед земноводних – жаби, тритони.

У заплавах річок можуть водитися бобри, видра, норка європейська.

У р. Десна та в її притоках водиться понад 60 видів риб, з них 35 аборигенних риб: карась сріблястий, судак звичайний, головень, білизна, плоскирка, лящ, в'язь, чехоня, верховодка (уклія), плітка, краснопірка, окунь, підуст, сазан, щука, вугор, сом, в'юн, йорж звичайний, лин тощо. Серед

червонокнижних видів риб у річці можна побачити: карася золотого, йоржа носаря, миня річкового та стерлядь прісноводну.

Тваринний світ території громади малодосліджений. Відсутніми є точні відомості щодо кількості видів ссавців, птахів, плазунів, комах тощо.

Наявність у міському середовищі безпритульних тварин призводить до погіршення епідеміологічної, епізоотичної та екологічної ситуації.

Забезпечення охорони тваринного світу, регулювання чисельності безпритульних тварин гуманними методами у місті Чернігові здійснює комунальне підприємство «Ветеринарно-стерилізаційний центр «Крок до тварин» Чернігівської міської ради. Так, протягом 2025 року комунальним підприємством було ревакциновано 885 безпритульних тварин та стерилізовано 500 тварин з перетримкою на території пункту тимчасового утримання тварин.

Біорізноманіття

Біологічне різноманіття – різноманіття живих організмів Землі на всіх рівнях організації живого і в усіх просторово обмежених середовищах існування (наземних, прісноводних, морських), є результатом тривалого процесу еволюції органічного світу.

Біорізноманіття тваринного та рослинного світу складає основу природних ресурсів, які забезпечують людство продуктами харчування, сировиною, медичними препаратами тощо. Його збереження й невиснажливе використання розглядається як один із пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємна складова збалансованого економічного і соціального розвитку регіону.

Біорізноманіття Чернігова та його околиць є типовим для зони мішаних лісів (Полісся), але зазнає значного антропогенного впливу через урбанізацію. Екосистему міста Чернігова формують долина річки Десна, річка Стрижень, численні озера, міські парки та зелені зони. Екосистеми Чернігова постійно зазнають значного антропогенного впливу, який додатково посилюється наслідками кліматичних аномалій. Зокрема, протягом останніх десятиліть спостерігається тривожна тенденція: підвищення приземної температури повітря влітку (липень – серпень) супроводжується зменшенням кількості атмосферних опадів. Це створює серйозну загрозу для міських екосистем, деструктивно на них впливаючи.

Активна діяльність міста значно впливає на місця існування живих організмів, включаючи лісопарки, водойми, долини малих річок, прибережні зони та природно-заповідні території. Це призводить до збіднення біорізноманіття, деградації цілісних екосистем або навіть до їхнього повного знищення.

Сучасні кліматичні зміни лише ускладнюють ситуацію для урбанізованих територій, що робить їх врахування та оцінку ключовими аспектами у плануванні сталого розвитку міських екосистем та їх компонентів.

Біорізноманіття є основою підтримки екологічної рівноваги та сталого розвитку. Різноманіття видів сприяє стабільності екосистем, очищенню води та

повітря, запилюванню рослин і регуляції клімату. Воно також створює середовище для збереження генетичних ресурсів, що важливо для сільського господарства і медицини. Захист біорізноманіття забезпечує екологічну стійкість, сприяє освіті та рекреації, зберігаючи природні багатства для майбутніх поколінь.

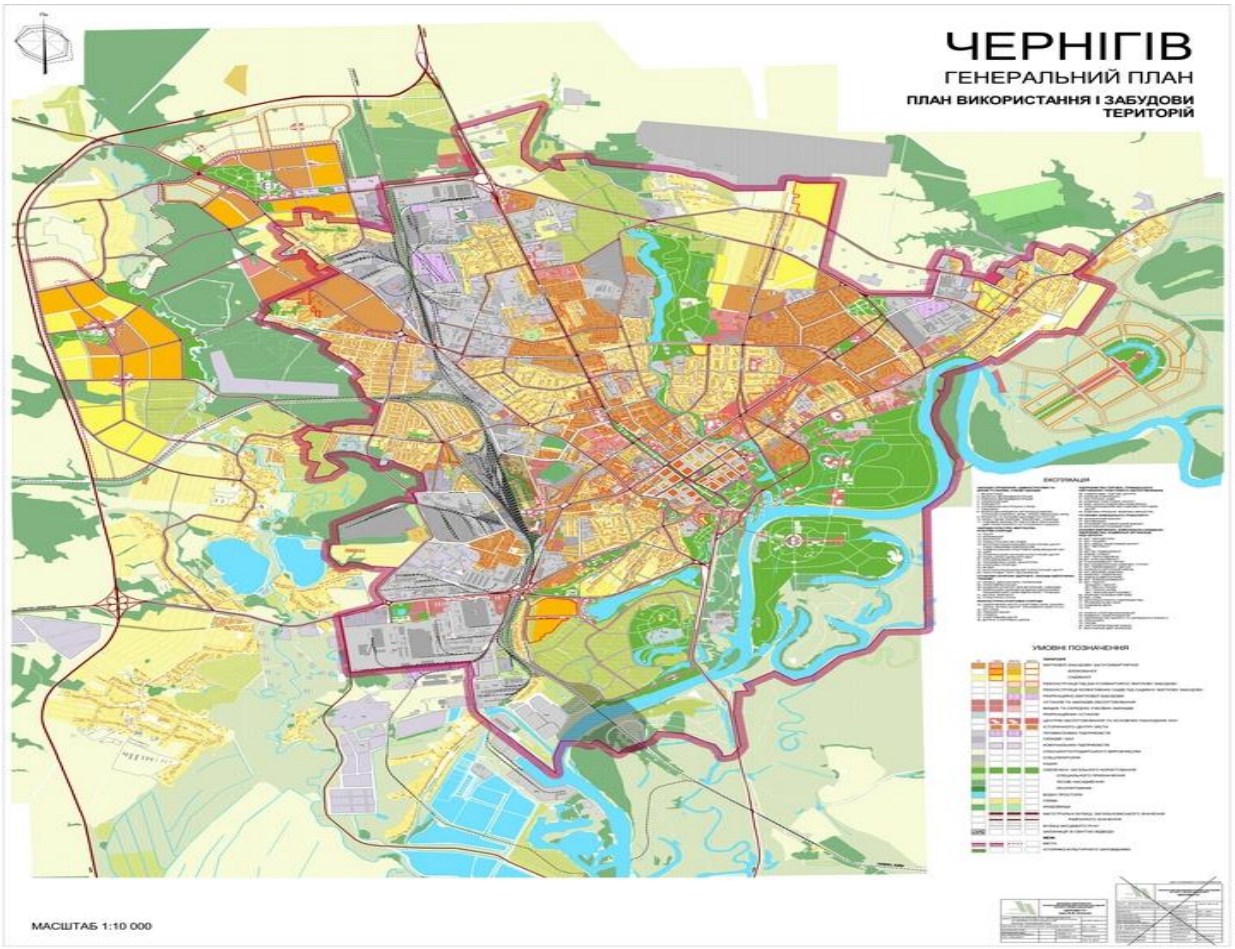
Система озеленення міста відповідає за збереження біорізноманіття та екологічної рівноваги урбоекосистем. Наразі основним виконавцем заходів з озеленення м. Чернігова є КП «Зеленбуд» Чернігівської міської ради, яке в умовах воєнного стану утримує 325,9 га зелених насаджень.

Земельні ресурси та ґрунти

У відповідності із Законом України «Про охорону культурної спадщини» Чернігів включений до категорії історичних міст.

Територія міста, в межах, затверджених Верховною Радою України (постанова № 872-XIV від 08.07.1999), складає 7 856,3 га.

Основним діючим на сьогодні містобудівним документом для м. Чернігова є генеральний план, розроблений інститутом «ДІПРОМІСТО» у 2002 році і затверджений рішенням десятої сесії двадцять четвертого скликання Чернігівської міської ради від 25.12.2003.

Згідно з генпланом м. Чернігова чисельність населення на проєктний період прийнята 290,0 тисяч осіб.

У місті розташовані організації та установи міського і обласного значення, фінансово-кредитні та інформаційно-консультативні заклади та інші організації і підприємства сфери бізнесу (послуги, торгівля, виробництво).

Аналіз територіальних ресурсів показав, що в місті майже вичерпані вільні території, придатні для житлового будівництва.

Для розміщення всіх видів забудови необхідно орієнтовно 1,2 тис. га, із яких: 0,5 тис. га – територіальні ресурси, що розташовані в існуючих межах міста, 0,7 тис. га – за його межами.

Вибрані напрямки територіального розвитку міста: на північний захід – район «Масани», на захід – район «Новий Білоус» і на схід – район «Бобровиця».

Планувальна стратегія розвитку центральної частини міста полягає в збереженні і розвитку структурних регулярних кварталів, унікальних містобудівних комплексів та комплексів відкритих просторів.

Промислова зона міста включає 8 промислових районів. Промислові підприємства, в основному, розміщені вздовж залізничної колії. Генеральний план передбачає: передислокацію ряду об’єктів із сельбищної зони житлової забудови в промислову зону, виходячи з планувальних та екологічних міркувань, а також використання наявних територіальних резервів для можливого розміщення індустріальних технопарків, підприємств малого та середнього бізнесу, гаражів.

Ландшафтно-рекреаційна зона формується за рахунок існуючих лісових насаджень, лісопарку Кордівка та регіонального ландшафтного парку Ялівщина, луків в заплаві Десни і планувально пов’язана з приміськими зеленими насадженнями, створюючи єдину розгалужену систему.

З метою забезпечення захисту територій від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру, запобігання надмірній концентрації населення і об’єктів виробництва, зниження рівня забруднення навколишнього природного середовища, охорони та використання територій з особливим статусом, у тому числі ландшафтів, об’єктів історико-культурної спадщини, у 2011 році Чернігівською міською радою був затверджений Тимчасовий порядок використання території м. Чернігова (рішення шістнадцятої сесії шостого скликання від 28.12.2011 «Про Тимчасовий порядок використання території м. Чернігів та скасування рішень міської ради»), основною складовою якого є план зонування території міста.

В листопаді 2025 року затверджено Програму містобудівної діяльності у м. Чернігові на 2024 – 2026 роки у новій редакції. Одним із її пунктів передбачено виділення коштів на виконання робіт з оновлення (коригування) містобудівної документації, а саме розроблення проєкту містобудівної документації «Внесення змін до Генерального плану м. Чернігів» (коригування).

Надра

Надра міста Чернігова та його околиць багаті на великі запаси підземних вод та будівельну сировину (піски, глини, суглинки).

Головне багатство міста Чернігова це підземні води. Місто повністю забезпечуються питною водою з підземних артезіанських джерел палеогенових, верхньо- та нижньокрейдових відкладень. Особливістю місцевих підземних вод є природно підвищений вміст заліза.

Навколо міста залягають значні поклади пісків (будівельних та алювіальних), а також цегельно-черепичних глин і суглинків.

Безпосередньо під містом нафти немає, проте Чернігів є адміністративним центром області, південні райони якої багаті на нафту, газ, торф та унікальні поклади бішофіту.

Клімат

Чернігівська міська територіальна громада розташована у вологій помірно теплій агрокліматичній зоні. Клімат даної території формується під впливом інтенсивного західного (Атлантичного) переносу повітряних мас та є помірно-континентальним, м'яким, достатньо вологим.

Для даної території характерні підвищена вологість, помірні температури та достатня кількість атмосферних опадів. Взимку, періодичні вторгнення мас арктичного та сибірського холодного повітря приносять похолодання та суху погоду, яка встановлюється з листопаду до кінця березня. Зима здебільшого малосніжна, у більшості років стійка, порівняно тепла. Літо тепле й помірно вологе.

В місті переважають західні та південно-західні вітри, які достатньо зволожують територію. Протягом 2025 року найбільша місячна кількість опадів припадає на квітень - червень, найменша – на січень - лютий.

Середньорічна температура повітря становить 7-10° тепла. За останні 10 років спостережень виявляється чітка тенденція до підвищення середньорічної температури повітря, головним чином за рахунок зимових місяців.

Середня температура найтеплішого місяця (липень) складає +21,5 ºС, а найхолоднішого (лютий) -5,2 ºС, але в окремі роки температура повітря помітно відхиляється від цих величин. Абсолютний максимум температури повітря спостерігався у серпні 2010 року і становив 38,0ºС тепла, абсолютний мінімум у січні 1987 року досягав відмітки 36,0ºС морозу.

Річний розподіл напрямків вітру нерівномірний. Найчастіше повторюються західні та північно-західні вітри. В холодний період року переважають вітри західного та південно-західного напрямків, а в теплий – західного та північно-західного. Середня річна швидкість вітру становить 13-15 м/с. Найбільші середньомісячні швидкості вітру спостерігаються в холодний період року з березня по червень, а найменші – у вересні. Протягом року може спостерігатися до 6 днів з максимальною швидкістю вітру 15 м/с і більше.

Клімат Чернігова в 2025 році													
Показник	**Січ.**	**Лют.**	**Бер.**	**Квіт.**	**Трав.**	**Черв.**	**Лип.**	**Серп.**	**Вер.**	**Жовт.**	**Лист.**	**Груд.**	
Середній максимум, °C	**10,6**	**5,9**	**19,2**	**27,8**	**27,2**	**32,3**	**33,2**	**32,1**	**30,1**	**16,5**	**15,0**	**8,5**	**21,5**
Середня температура, °C	**1,8**	**-5,2**	**6,0**	**9,8**	**13,0**	**17,7**	**21,5**	**18,3**	**15,1**	**8,4**	**5,3**	**0,5**	**9,4**
Середній мінімум, °C	**-6,7**	**-17,9**	**-6,4**	**-4,4**	**0,1**	**6,7**	**11,5**	**4,5**	**-0,6**	**-0,2**	**-5,4**	**-11,4**	**-2,5**

Атмосферне повітря

Як зазначається в Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», забруднення атмосферного повітря є однією з найгостріших екологічних проблем. За даними Всесвітньої організації охорони здоров’я, забруднення повітря є одним з основних факторів ризику для здоров'я, пов’язаних з навколишнім середовищем. Чим нижче рівні забруднення повітря, тим менше серцево-судинних і респіраторних захворювань як в тривалій, так і в короткостроковій перспективі.

Однією з основних причин забруднення атмосферного повітря є низький рівень оснащення джерел викидів пилогазоочисним обладнанням. Значно впливає на забруднення атмосфери відсутність установок з вловлювання газоподібних сполук, а саме: діоксиду сірки, діоксиду азоту, оксиду вуглецю, летючих органічних сполук та інших.

Починаючи з 2016 року інформація про викиди забруднюючих речовин від пересувних джерел забруднення за регіонами органами державної статистики не розробляється. Забруднюючі викиди стаціонарними джерелами з 2017 року також демонструють тенденцію до скорочення.

Викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря
у м. Чернігові у 2017-2025 роках

Найменування показника	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Викиди стаціонарними джерелами, тис. т	13,0	13,2	11,5	7,0	9,0	2,5	1,8	2,5	2,3

Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (звітування за формою №2-тп (повітря) (річна)).

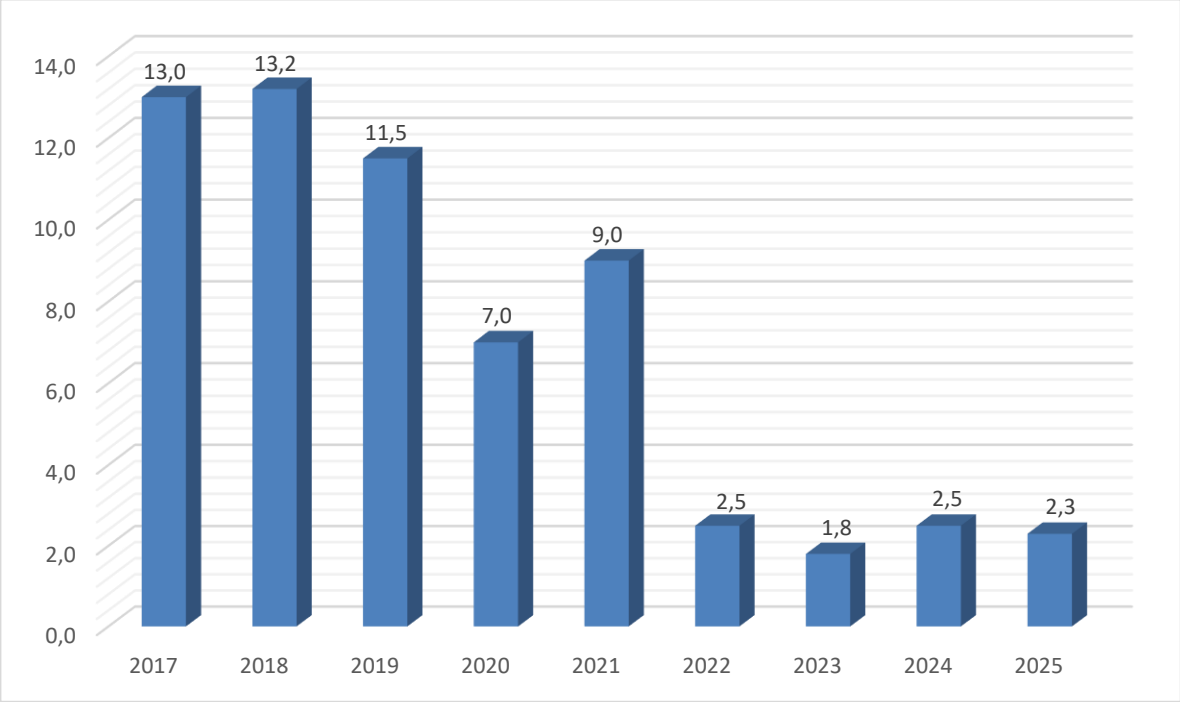

Рис. 1. Динаміка викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря, тис. т

За попередньою інформацією на один квадратний кілометр території міста у 2025 році в середньому потрапило близько 29 тон шкідливих речовин.

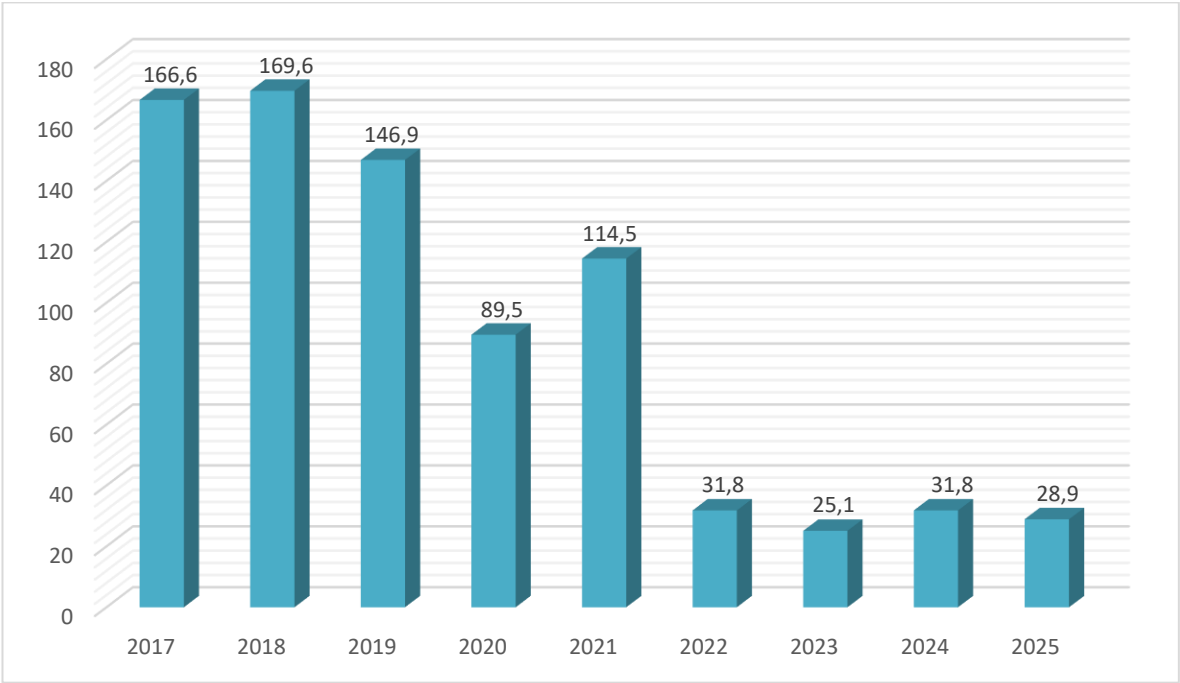

Рис. 2. Щільність викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел в атмосферне повітря, т на кв. км

Викиди метану та оксиду азоту, які належать до парникових газів, у 2025 році становили, відповідно, 1,18 тис. т та 0,62 тис. т.

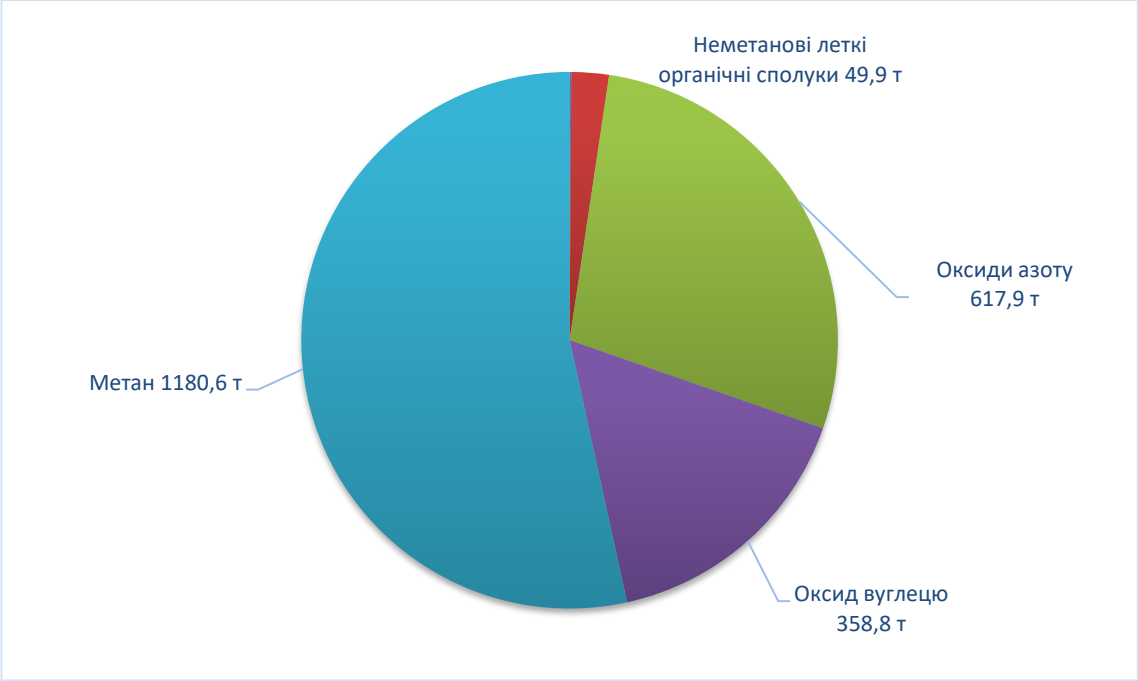

Рис. 3. Структура викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення у 2025 році

Крім вище зазначених речовин, в атмосферу у 2025 році викинуто 507,8 тис. т діоксиду вуглецю (CO_2), який суттєво впливає на зміну клімату.

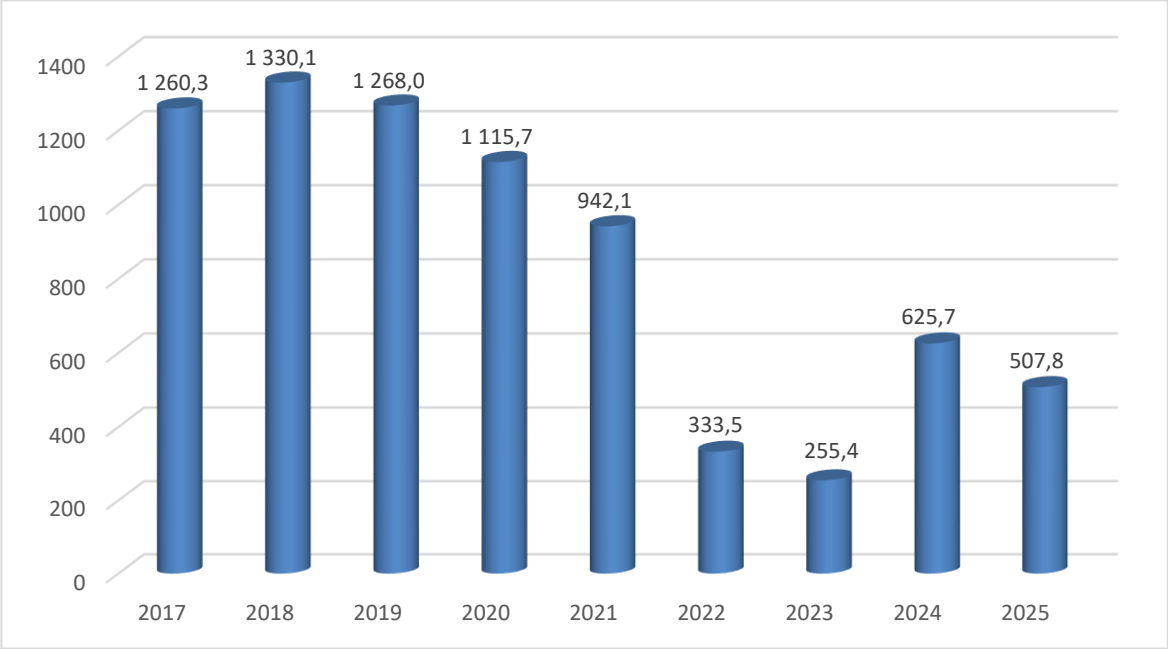

Рис. 4. Динаміка викидів діоксиду вуглецю (CO_2) в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення, тис. т

У 2020 році (відповідно до останніх даних) містом скорочено на 16 % викиди CO_2 по відношенню до базового рівня (2008 рік), хоча житловий фонд зріс на 856,8 тис.м2 (введено в експлуатацію за 2009-2020 роки), а кількість зареєстрованого транспорту збільшилась на 36,8 %.

Зведений розрахунок зменшення викидів CO_2 до 2020 року

Сектори	Всього викидів у базовому 2008 р., т/рік	Всього викидів у 2020 р., т/рік	Зменшення викидів CO_2, %
АТ «Облтеплокомуненерго»	148 162	115 719	-21,90 %
Населення	463 125	412 268	-10,98 %
Бюджетні установи	55 144	46 445	-15,77 %
Житлово-комунальне господарство	125 593	84 646	-32,60 %
Транспорт	497 356	422 633	-15,02 %
Всього	1 289 380	1 081 711	-16,11 %

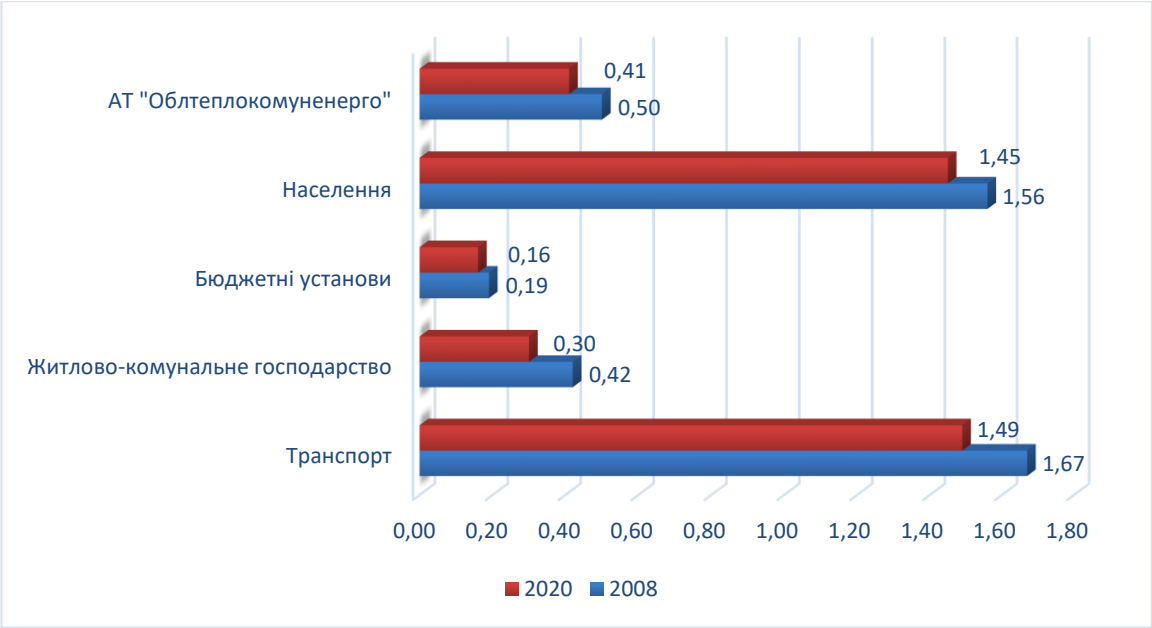

Рис. 5. Динаміка викидів CO_2, т/рік CO_2 на мешканця

За даними суб'єктів моніторингу, результати проведених в 2025 році досліджень стану атмосферного повітря свідчать про незадовільний стан основних компонентів довкілля. Збільшення викидів в атмосферне повітря за 2025 рік спостерігається, у тому числі, у зв'язку з перебоями в постачанні електроенергії (обмеження/відсутність електропостачання), що призвело до значного збільшення використання резервних джерел живлення, зокрема генераторів бензинового та дизельного типу дії.

Так, моніторинг забруднення атмосферного повітря в м. Чернігові у грудні 2025 року здійснювався на двох стаціонарних постах за вмістом чотирьох основних домішок: завислих речовин, діоксиду сірки, оксиду вуглецю і діоксиду азоту. Специфічні домішки – вісім важких металів визначались на ПСЗ № 1.

У грудні 2025 року Чернігівським обласним центром з гідрометеорології відібрано 648 проб атмосферного повітря. Проби на вміст завислих речовин, діоксиду сірки, діоксиду азоту та важких металів були проаналізовані в лабораторіях Центральної геофізичної обсерваторії імені Бориса Срезневського. Загальний рівень забруднення повітря у місті оцінювався як низький.

За даними спостережень перевищення гранично допустимої концентрації (ГДК с.д.) відмічалось з діоксиду азоту, середньомісячна концентрація якого становила 2,3 ГДК с.д.

Середньомісячні концентрації інших визначаємих домішок складали: з діоксиду сірки – 0,9 ГДК с.д., завислих речовин – 0,6 ГДК с.д., з оксиду вуглецю – 0,1 ГДК с.д.

Максимальні концентрації становили: з діоксиду азоту – 0,8 ГДК м.р., з завислих речовин – 0,5 ГДК м.р., з оксиду вуглецю – 0,3 ГДК м.р., з діоксиду сірки – 0,2 ГДК м.р.

Середньомісячні і максимальні концентрації забруднюючих речовин в атмосфері м. Чернігів
(в кратності середньодобових та максимально разових ГДК)

Домішки	Середньомісячні концентрації					Максимальні концентрації				
	Номери ПСЗ		По місту			Номери ПСЗ		По місту		
	1	2	листопад 2025	грудень 2025	грудень 2024	1	2	листопад 2025	грудень 2025	грудень 2024
Завислі речовини	0,7	0,6	0,7	0,6	0,7	0,4	0,5	0,3	0,5	0,3
Діоксид сірки	0,9	0,9	0,9	0,9	0,9	0,1	0,2	0,1	0,2	0,1
Оксид вуглецю	0,2	0,1	0,2	0,1	0,1	0,3	0,2	1,5	0,3	0,1
Діоксид азоту	2,2	2,4	2,3	2,3	1,8	0,8	0,8	0,9	0,8	0,6

Забрудненість повітря завислими речовинами, діоксидом сірки та діоксидом азоту була дещо вище на стаціонарному пості № 1. Вміст оксиду вуглецю майже не змінився. У порівнянні з листопадом 2025 року у повітрі дещо підвищився вміст діоксиду сірки, вміст інших речовин майже не змінився, а у порівнянні з груднем 2024 року за максимальними концентраціями забруднюючих речовин знизився вміст майже по всіх показниках, а середньомісячні концентрації залишилися без змін.

Забрудненість повітря завислими речовинами та оксидом вуглецю була дещо вищою на ПЗС №1, діоксидом азоту – на ПЗС №2. У порівнянні з листопадом 2025 року дещо знизився вміст завислих речовин та оксиду вуглецю,

а у порівнянні з груднем 2024 року підвищився вміст діоксиду азоту, дещо знизився – завислих речовин.

Рис. 6. Результати досліджень забруднення повітря у грудні місяці 2023, 2024 та 2025 років на першому пості спостереження

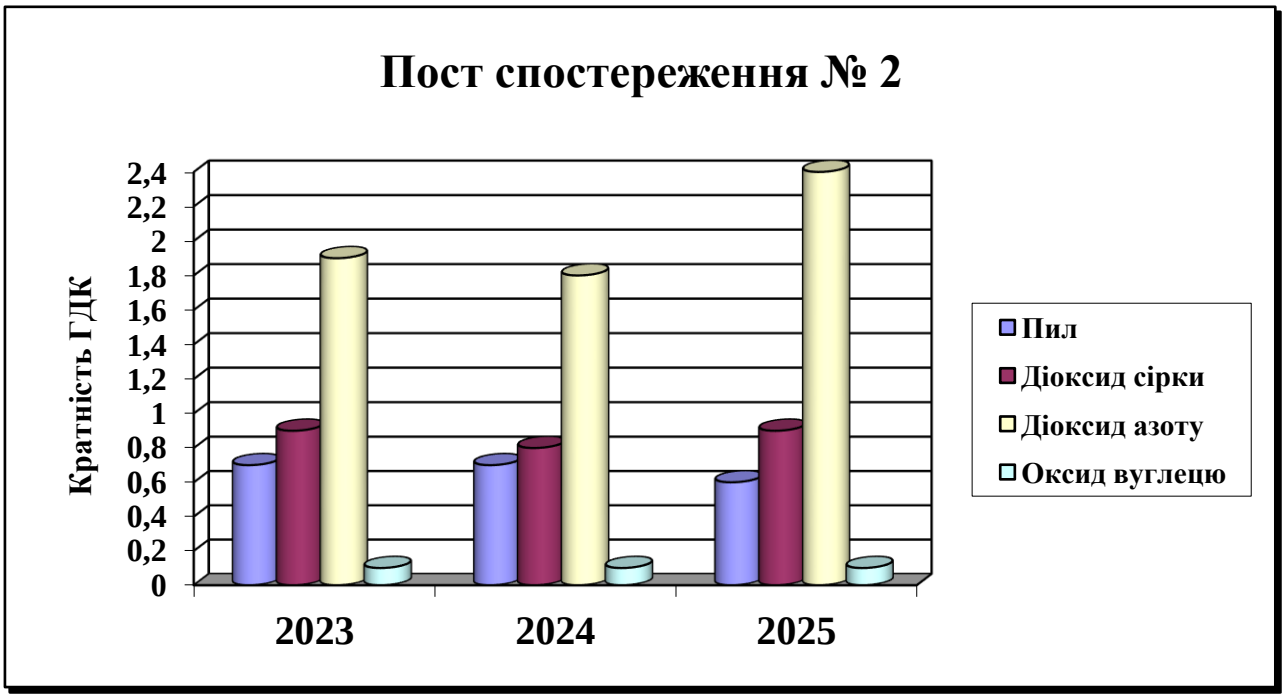

Рис. 7. Результати досліджень забруднення повітря у грудні місяці 2023, 2024 та 2025 років на другому пості спостереження

За даними післяпроєктного моніторингу, наданими ТОВ «Астра», 18 грудня 2025 року було здійснено дослідження вмісту шкідливих речовин в атмосферному повітрі на межі санітарно-захисної зони та поблизу житлової забудови. Проби відбиралися в контрольних точках на висоті 1,5 м від поверхні землі в чотирьох напрямках: західний, східний, південно-східний та північний. В середньому рівень оксиду вуглецю складав 0,2-0,2-0,2-0,2 у долях ГДК,

діоксиду азоту – 0,378-0,389-0,389-0,389 у долях ГДК, діоксиду сірки – 0,115-0,113-0,104-0,108 у долях ГДК та пилу – менше чутливості методу, відповідно до напрямків.

Результати досліджень свідчать, що концентрації шкідливих речовин не перевищують ГДК в атмосферному повітрі (за максимальними концентраціями), відповідно до наказу МОЗ України від 10.05.2024 № 813 «Про затвердження державних медико-санітарних нормативів допустимого вмісту хімічних і біологічних речовин в атмосферному повітрі населених місць».

Водні ресурси

Гідрографічна сітка території Чернігівської міської територіальної громади належить до водозбірного басейну річки Десна та представлена річками, природними водоймами (озерами) та штучними водоймами (ставками).

Основним і найбільшим водотоком на території громади є річка Десна, яка протікає на південно-східній та південній околиці міста.

Річка Десна – лівобережна притока р. Дніпро першого порядку, відповідно до класифікації річок України відноситься до великих річок. Загальна довжина річки становить 1130 км, з яких в межах України – 575 км (за інформацією геопорталу «Державний водний кадастр: облік поверхневих водних об'єктів» – 594 км).

Територією м. Чернігів р. Десна протікає в напрямку зі сходу на південь протяжністю орієнтовно 12 км.

Десна – типова рівнинна річка, має змішаний тип живлення, переважно атмосферний. В загальному об'ємі річкового стоку на долю снігового живлення приходиться біля 50 %, дощового – 30 %, підземного – 20 %.

Характерним для режиму р. Десна та її приток є чітко виражена весняна повінь, низька літня межень, що інколи переривається дощовими паводками, та дещо підвищене стояння рівнів води восени внаслідок дощів та взимку через відлиги. У період весняної повені спостерігаються найбільші підйоми рівнів води – вода виходить на заплаву, річка проносить 40-80 % річного стоку.

На території України р. Десна не зарегульована (ставки і водосховища на річці не будувалися), завдяки чому підтримується оптимальний гідрологічний режим та забезпечується фільтрація та самоочищення води.

На ділянці до м. Чернігова русло нестійке, звивисте, утворює багато мілин, кіс і перекатів, його ширина 130-200 м, максимальна – 450 м, переважаючі глибини 2-4 м. Швидкість течії змінюється від 0,4 до 1,0 м/с.

Заплава біля м. Чернігів здебільшого двостороння, ширина долини коливається в межах 3-10 км, середня ширина долини 4-5 км. Більша частина заплави покрита луками та широколистяними лісами.

У заплаві р. Десна на південно-східній околиці міста розташовано ряд озер, найбільші з яких − озера Глушець та Магістратське.

Внаслідок того, що режим рівнів озер не є постійним, дані про їх чисельність та основні характеристики постійно змінюються.

Відповідно до інвентаризації водних об'єктів Чернігівської області

(2021р.), на території міської ради у заплаві р. Десна знаходиться 9 природних озер сумарною площею 89,2 га.

Також, за наявною інформацією, на території Чернігівської міської ради знаходяться п’ять неруслових ставків площею більше 0,5 га.

На території Чернігівської міської ради протікають дві правобережні притоки р. Десна першого порядку – р. Білоус та р. Стрижень, які паспортизовані.

Річка Стрижень належить до басейну р. Десна, є її правобережною притокою першого порядку та, відповідно до класифікації річок України, відноситься до малих річок.

Довжина річки складає 32,4 км, площа водозбору 158 км^2. Загальна довжина річки в межах міста – орієнтовно 9 км. Протікає в напрямку з півночі на південь та в межах міста впадає в р. Десна. Річка Стрижень зазнає значного антропогенного навантаження, оскільки є приймачем стічних дощових та талих вод майже з усієї території населеного пункту.

Річка не має приток довжиною більше 10 км. Коефіцієнт густоти річкової сітки, без врахування річок з довжиною менше 10 км, складає 0,21 км/км^2.

Норма стоку річки складає 14,0 млн м^3, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95 % – відповідно 9,39 млн м^3 і 5,53 млн м^3. Стік річки зарегульований, в межах м. Чернігів побудовано 3 руслові ставки.

Річка Білоус належить до басейну р. Десна, є її правобережною притокою першого порядку та, відповідно до класифікації річок України, відноситься до малих річок. Басейн річки розташований в межах Чернігівської області.

Загальна довжина річки становить 57 км. Протікає західною околицею м. Чернігів в напрямку з півночі на південь.

Річка має 5 приток довжиною більше 10 км. Коефіцієнт густоти річкової сітки, без врахування річок з довжиною менше 10 км, складає 0,23 км/км^2.

Норма стоку річки складає 40,9 млн м^3, стік маловодних років забезпеченістю 75 і 95 % – відповідно 24,7 млн м^3 і 12,6 млн м^3.

Стік річки зарегульований, але в межах м. Чернігів та околицях на р. Білоус ставки відсутні.

Річка зазнає значного антропогенного навантаження, є приймачем зворотних (стічних) вод КП «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради.

Річка Десна має велику природну інтенсивність переформування берегів. Через значну розгалуженість та звивистість (мандрування) русла виникає водна ерозія, яка призводить до постійного розмиву та руйнування берегів. На деяких ділянках річки спостерігається тенденція до природного спрямлення (прориву) русла. Однією з ділянок, де зафіксовано інтенсивне переформування берегів, є частина лівого берега р. Десна на околиці м. Чернігів (мікрорайон Бобровиця).

Загальний забір води по місту за останні 14 років скоротився в середньому на 40 %, проте значне скорочення відбулось в 2022 та в 2023 роках. В 2025 році забір води зменшився порівняно з 2024 роком.

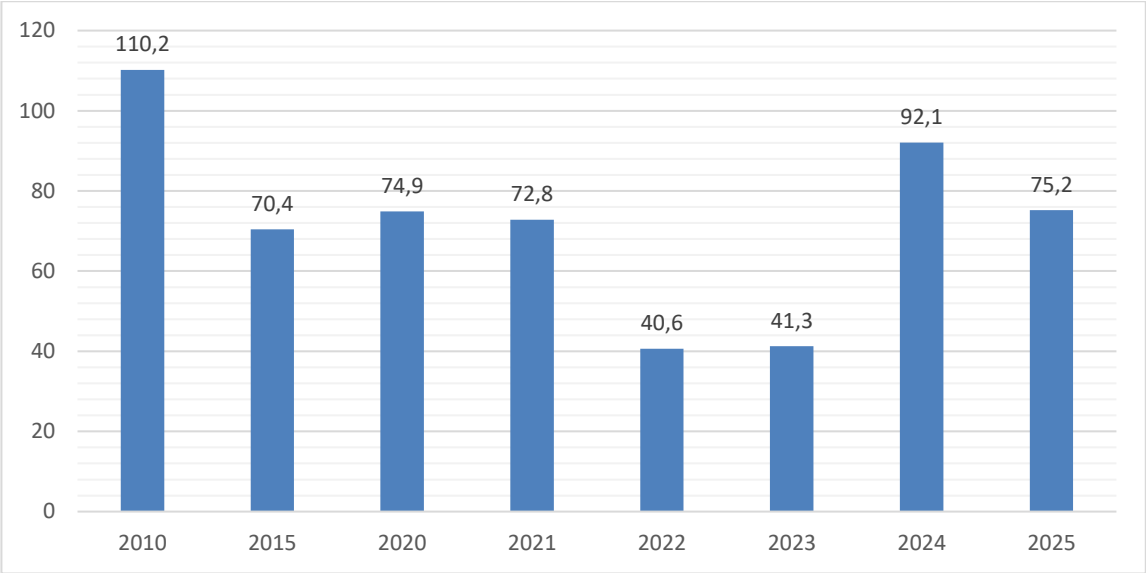

Рис. 8. Динаміка загального забору води у місті Чернігові, млн м^3

Динаміка забору води з підземних вод протягом аналізованого періоду в місті спадає – за 15 років він скоротився в середньому на 50 %.

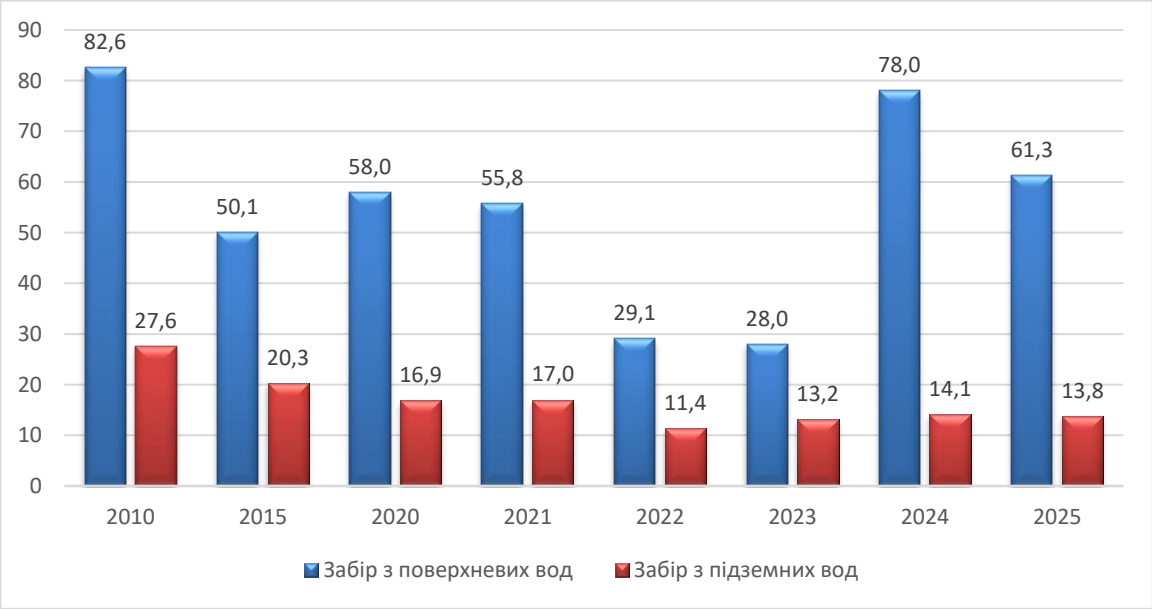

Рис. 9. Динаміка забору води з поверхневих і підземних вод, млн м^3

У грудні 2025 року Деснянським басейновим управлінням водних ресурсів було відібрано проби із пункту державного моніторингу на визначення пріоритетних забруднюючих речовин, а також фізико-хімічних показників якості води з масиву поверхневих вод басейну р. Дніпро у межах суббасейну р. Десна у межах м. Чернігова. Вміст розчиненого кисню становив 10,91-10,78-10,12 мгO_2/дм^3 відповідно до створів. За результатами проведених досліджень зафіксовано незначне перевищення хімічного споживання кисню (ХСК) у межах м. Чернігова – 34 мгO_2/дм^3. Інших перевищень значень гранично допустимих концентрацій для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення у досліджених зразках не зафіксовано.

За пріоритетними забруднюючими речовинами масивів поверхневих вод у річці Десна у межах м. Чернігова було зафіксовано перевищення кадмію і його сполук.

Також, у р. Десна у межах м. Чернігова було виявлено, в межах екологічних нормативів якості (ЕНЯ), вміст трихлору метану (хлороформ).

Центральною геофізичною обсерваторією імені Бориса Срезневського за програмою діагностичного та операційного моніторингу проводився відбір проб води на річці Стрижень в м. Чернігів та аналіз першого дня за визначенням вмісту розчиненого у воді кисню, біохімічного споживання кисню за 5 діб ($БСК_5$), кислотності (pH), електропровідністю, температури води річок проводилися Чернігівським ЦГМ та ЦГО 10 та 17 грудня 2025 року. Аналіз води за іншими фізико-хімічними показниками проводився в лабораторії спостережень за забрудненням поверхневих вод ЦГО.

За даними спостережень кисневий режим у р. Стрижень був задовільний і становив 7,00-12,20 мгO_2/дм^3. Концентрації сполук нітрогену амонійного становив 0,49 мгN/дм^3.

У грудні 2025 року межі коливань сполук нітрогену нітритного знаходились в інтервалі від 0,006 до 0,080 мгN/дм^3, нітрогену нітратного – від 0,180 до 0,830 мгN/дм^3. Показники хімічного споживання кисню (ХСК) фіксувалися у межах від 20,40 до 40,00 мгО/дм^3. Діапазон біохімічного споживання кисню ($БСК_5$) становив 2,10 – 3,70 мгO_2/дм^3.

За інформацією комунального підприємства «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради, хіміко-бактеріологічною лабораторією з контролю стічних вод підприємства у грудні проводилися дослідження води р. Десна в створах вище та нижче скиду з очисних споруд підприємства (в межах міста). Зафіксовано вміст розчиненого кисню на рівні 9,2-8,8 мгO_2/дм^3. В обох створах скиду було зафіксовано перевищення вмісту заліза загального 0,55-0,58 мг/дм^3. Вміст інших забруднюючих речовин, які досліджувались, не перевищував гранично допустимих концентрацій для задоволення питних, господарсько-побутових та інших потреб населення.

У р. Білоус у створах вище та нижче скиду з очисних споруд підприємства вміст розчиненого кисню за даний період становив 10,8-9,2 мгO_2/дм^3. В створі нижче скиду було зафіксовано перевищення фосфатів – 2,8 мг/дм^3. В обох створах було зафіксовано перевищення вмісту заліза загального 1,0-0,66 мг/дм^3. Вміст інших забруднюючих речовин, що визначались, не перевищував значення гранично допустимих концентрацій для водойм рибогосподарського призначення.

Комунальним підприємством «Чернігівводоканал» Чернігівської міської ради постійно здійснюється відведення зворотних вод в річку Білоус, в IV кварталі підприємством було скинуто 3042,318 тис.м^3.

Лабораторією комунального підприємства «Теплокомуненерго» Чернігівської міської ради 23 грудня 2025 року було досліджено поверхневі води р. Десна в створах: вище випуску № 1, вхід у водопідвідний канал та нижче скидного каналу підприємства, в межах міста. Вміст розчинного кисню на рівні

7,73-8,92-7,76 мгO_2/дм^3 відповідно до створів. Також було зафіксовано перевищення заліза загального – 0,325-0,325-0,307 мгO_2/дм^3 відповідно до створів. Вміст інших забруднюючих речовин, що визначались, не перевищував значення гранично допустимих концентрацій для задоволення питних, господарських-побутових та інших потреб населення.

Підземні води є джерелом забезпечення комунально-побутових потреб міста, зазнають техногенного впливу.

Найбільшим споживачем води в місті є промисловість (в т. ч. теплогенерація, водопостачання та водовідведення) – її частка в загальному заборі коливається в межах 75-80 % (рис. 10). Другим за величиною споживачем є комунальне господарство (частка в межах 15-20 %).

Галузева структура використання води в м. Чернігові у 2025 році

Показник	2025 рік, млн м^3
Промисловість (в т. ч. поверхневі води)	63,07
Комунальне господарство	9,77
Інші галузі	0,72

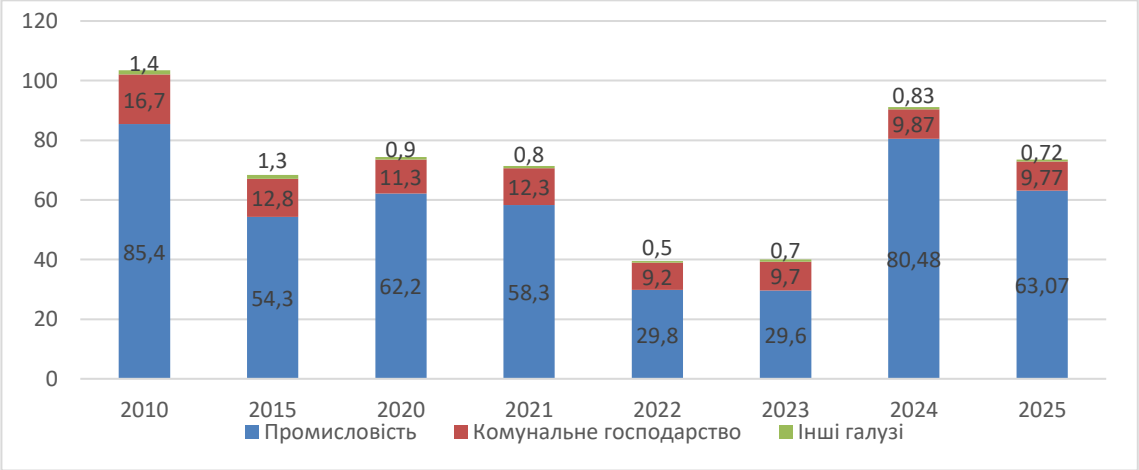

Рис. 10. Галузева структура використання води у місті Чернігові

У загальному об’ємі скиду зворотних вод найбільшу частку займають нормативно чисті без очистки води – 75-85 %. Частка нормативно очищених вод значно зросла з 4 % у 2021 році до 17,5 % у 2025 році, це відбулось за рахунок переходу категорії забруднених вод в категорію нормативно очищених вод.

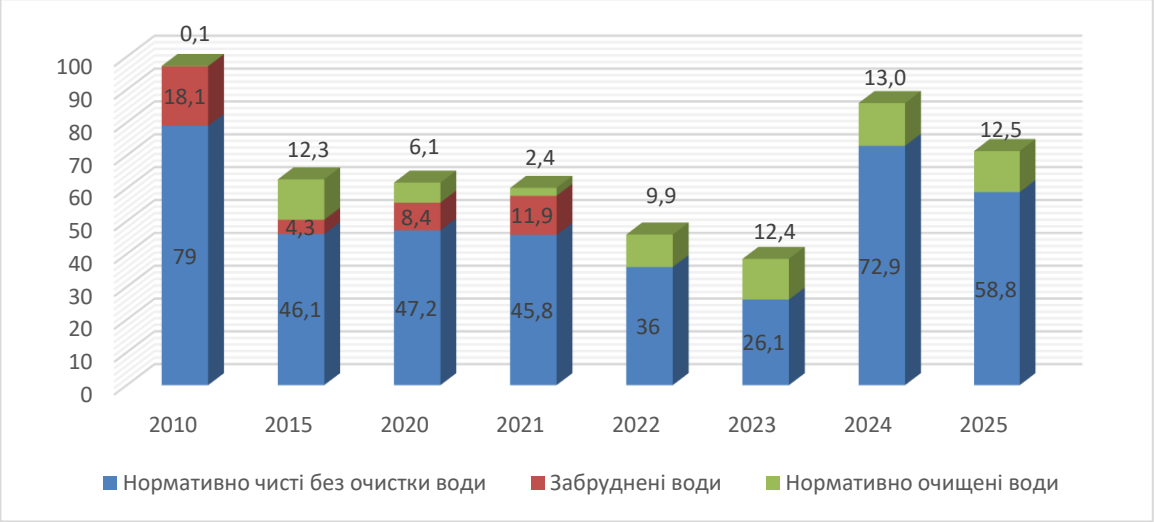

Рис. 11. Структура скидів зворотних вод у водні об'єкти міста, млн м^3

Основні проблеми при очищенні зворотних вод виникають на комплексах очисних споруд, які експлуатуються комунальними підприємствами. Загалом ці проблеми пов'язані зі зношеністю обладнання та обмеженістю коштів на проведення поточних ремонтних робіт чи реконструкції в цілому. На території Чернігівської міської територіальної громади ці проблеми ретельно досліджуються та вирішуються.

Ландшафт

Ландшафт – це доволі однорідна за походженням ділянка географічної оболонки, що формується в результаті тривалої взаємодії компонентів природи на певних територіях: гірських порід, повітря, вод, ґрунтів, рослинності й тваринного світу.

Ландшафт міста Чернігова є унікальним поєднанням природного рельєфу Поліської низовини та багатовікового антропогенного (культурного) шару, сформованого протягом понад 1300 років історії. Завдяки винятковому поєднанню історичної забудови з мальовничими річковими терасами, міська територія під назвою «Культурний ландшафт м. Чернігів» номінована до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

Чернігів вважається одним із найзеленіших міст України. У його ландшафті багато парків та скверів (Центральний парк культури та відпочинку, Березовий гай), а також великі масиви соснових та мішаних лісів на околицях.

Згідно з Генеральним планом міста, значні площі займають ландшафтно-рекреаційні зони, що чергуються із селітебними (житловими) та промисловими територіями.

Наслідки активних бойових дії в Україні та, зокрема, на території області та в безпосередній близькості до міста Чернігова і у місті, підсилили увагу до багатьох екологічних проблем і знищення ландшафтів. Відтак, питання охорони довкілля стало невід'ємною частиною забезпечення збалансованого розвитку громади та створення безпечних і комфортних умов для життя, праці й відпочинку мешканців громади без завдання шкоди довкіллю.

Природно-заповідний фонд та Смарагдова мережа

Збереження біологічного різноманіття є одним з пріоритетів у сфері природокористування, екологічної безпеки та охорони природи, невід'ємною складовою збалансованого економічного й соціального розвитку.

На землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів і об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

Місто Чернігів являє собою компактну планувальну структуру, що сформувалась на правобережжі р. Десна. Основними складниками природного ландшафту м. Чернігова є території, які зберегли близький до природного характер ділянки, які мають зелені насадження, природні водойми і виконують різні екологічні функції. Такими територіями в межах міста є заплава річки Десни та схили її високого правого берега, території природно-заповідного фонду, сквери, парки, лісопарки та ділянки зелених насаджень.

В орфографічному плані територія Чернігова розташована в східній частині чернігівського Полісся на правобережжі річки Десни, у зоні сполучення долини річки з Любеч-Чернігівською моренно-зандровою рівниною. Ця рівнина займає більшу частину території Чернігова, уздовж правого берега річки Десни. Вона характеризується значним розчленуванням рельєфу. В межах міста моренно-зандрова рівнина розчленована річковими долинами двох правих приток річки Десни – річок Стрижень і Білоуса. До схилів цих річкових долин приурочена ярусно-балочна сітка

Особлива цінність міського середовища – наявність значної кількості пам'яток історії і культури, унікальних архітектурних ансамблів, які знаходяться в нерозривному зв'язку з оточуючим ландшафтом, що надає місту неповторності і своєрідності.

На території міста розташовані регіональний ландшафтний парк «Ялівщина» площею 168,7 га, який є частиною природно-заповідної зони Чернігівської області. Парк має велике значення як осередок збереженої природи в міській зоні, відіграє значну гідрологічну, біологічну та екологічну роль. Є особливо цінним для підтримування біо- і ландшафтного розмаїття міста.

На території регіонального ландшафтного парку «Ялівщина» розташований лісовий заказник «Ялівщина», а також ботанічна пам'ятка природи «Сосна Василя Ялоцького».

Близько 50 % території міста охоплені зонами охорони пам'яток архітектури (охоронні зони заповідника і окремих пам'яток архітектури, зона регулювання забудови, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва, зона ландшафту, що охороняється, затверджені рішеннями Чернігівського облвиконкому № 90 від 24.04.1989).

Гідрологічні пам'ятки природи місцевого значення в системі заповідних територій Чернігова – це заплавні деснянські озера Глушець та Магістратське, які мають відповідне водоохоронне, стабілізуюче та рекреаційне значення. Озеро

Глушець (площа 40 га) розташоване на лівому березі Десни та є одним з найбільших озер в околицях Чернігова. Його довжина по зовнішньому берегу перевищує 2 км, ширина – до 200 м, середня глибина – близько 2 м. Південний берег майже всюди має гарні підходи до води, північний – заболочений, тут формуються угруповання з кугою озерною та рогозом широколистим.

Озеро Магістратське (площа 63 га) – старовинне мальовниче озеро на лівобережній заплаві р. Десни, оточене листяним лісопарком, водозахисною зеленою смугою насаджень тополі білої та осики віком понад 30 років. Озеро Магістратське через суміжне з ним озеро Гусятник має зв'язок з озером Глушець, утворюючи з ним єдину озерну систему, яка має важливе водоохоронне й водорегулююче значення.

У межах міста також розташовані заповідне урочище «Святе», 2 парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва – «Болдина Гора» і «Міський сад» (Центральний парк культури і відпочинку), а також 17 ботанічних пам'яток природи (окремі дерева або групи дерев) – Багатовіковий дуб (вул. Олександра Довженка), Багатовіковий дуб (вул. Олега Міхнюка), Багатовіковий дуб (парк ім. Коцюбинського), Багатовіковий дуб (урочище «Святе»), Багатовікові дуби (вул. Коцюбинського), Багатовікові дуби (урочище «Святе»), Віковий дуб (вул. Коцюбинського), Віковий дуб (вул. Магістратська), Віковий дуб (вул. Василя Тарновського), Вікові дерева бувшої садиби Г. М. Глібова, Група багатовікових дубів (вул. Шевченка), Група багатовікових дубів (вул. Шевченка), Група багатовікових дубів (урочище «Маліїв Рів»), Група багатовікових дубів (Центральний парк культури і відпочинку), Група вікових насаджень, Сосна Василя Ялоцького, Старовинна ялинова алея.

Заповідне урочище «Святе» – це старовинне мальовниче лісове урочище на краю борової тераси Десни зі старими ділянками сосни звичайної, дуба звичайного, з видами різнотрав'я та окремими багатовіковими деревами. На піщаних ділянках формуються угрупування соснового лісу злакового. Це своєрідна історична пам'ятка природи, залишок древніх чернігівських пралісів, які оточували місто.

У Чернігові статус парків-пам'яток садово-паркового мистецтва місцевого значення отримали дві території, які мають важливе рекреаційне, екологічне та історичне значення.

Парк-пам'ятка «Болдина гора» – старовинний парк, заснований на високому гористому плато над древньодеснянською заплавою, яка починається майже від самого Валу і носить назву Болдиних гір. Частково територія парку входить до складу національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній». Піднімаючись над заплавою Десни й охоплюючи її широкою дугою, Болдині гори є природною домінантою чернігівського ландшафту. Тут розміщено курганний комплекс – один із найбільших некрополів IX-XI ст., який складається з 6 курганних груп, які визначали заселену територію міста.

Парк-пам'ятка «Міський сад» – старовинний парк, який охоплює частину тераси та заплави р. Десна, з багатовіковими деревами дуба звичайного, липи

серцелистої, клену гостролистого, ялини європейської та низкою інших декоративних насаджень. Парк закладено у XVIII ст. на базі природного лісу.

Охоронні зони на території м. Чернігова не встановлювалися.

Смарагдова мережа

Смарагдова мережа – це мережа, що включає Території Особливого Природоохоронного Інтересу (Areas of Special Conservation Interest, ASCI). Смарагдова мережа Європи створюється на виконання Конвенції про охорону флори і фауни та природних середовищ існування в Європі (Бернська конвенція). Процес створення Смарагдової мережі «Emerald Network» успішно впроваджується в багатьох країнах Європи, мережу розробляють та затверджують на міжнародному рівні 12 країн, серед них країни Східної Європи, Кавказу, Балкан, а також Марокко та Норвегія.

Смарагдова мережа складається із смарагдових об’єктів. Смарагдовий об’єкт – це природна територія, на якій розповсюджені зникаючі та цінні види рослин і тварин, які мають міжнародне значення і перелічені в Резолюції № 6 (1998 р.) Бернської конвенції, а також містить природні середовища існування (оселища), які перелічені в Резолюції№ 4 Бернської конвенції.

Україна приєдналась до процесу створення Смарагдової мережі, почала розробляти мережу починаючи з 2009 року, коли реалізовувалась трирічна Спільна програма Європейського Союзу та Ради Європи щодо підтримки розширення принципів мережі NATURA-2000 через Смарагдову мережу у Східній Європі та Південному Кавказі.

У 2015 році природоохоронці розпочали роботу з обґрунтування створення в долині Десни та її приток – р. Сейм, р. Снов територій Смарагдової мережі. У 2016 році Постійний комітет Бернської конвенції затвердив переліки об’єктів Смарагдової мережі Європи для України, який складається з 271 територій площею 6,2 млн га або близько 10 % території України.

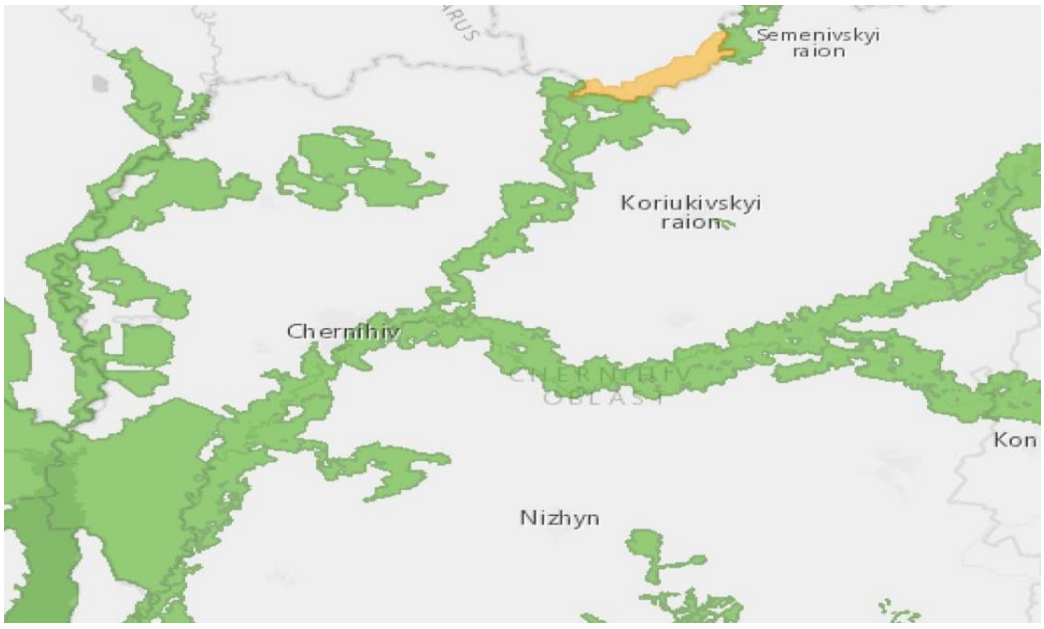

Рис. 12. Території Смарагдової мережі в басейні Десни

У суббасейні річки Десна в межах України Радою Європи затверджено 22 території Смарагдової мережі, в тому числі на території Чернігівської міської територіальної громади розташована територія Смарагдової мережі UA0000054 Nyzhnie Podesennia.

Територія Смарагдової мережі UA0000054 площею 73 897 га не належить до території природно-заповідного фонду. Проте, існує необхідність забезпечення збереження у довгостроковій перспективі природних оселищ та видів природної фауни і флори, що підлягають особливій охороні в Європі та вказані у стандартних формах даних територій Смарагдової мережі, у тому числі UA0000054 Nyzhnie Podesennia, що розміщені на офіційному сайті Ради Європи: https://www.coe.int/en/web/bern-convention/emerald-viewer.

Ця ділянка та її рослинність мають важливе значення для захисту ґрунтів та управління водозбором річки Десна, а вона суттєво сприяє виживанню видів, що знаходяться під загрозою зникнення, ендемічних видів або будь-яких видів, перелічених у Додатках I та II Конвенції.

Зважаючи на те, що до мережі Емеральд (Смарагдова мережа UA0000054) на Публічній кадастровій карті України включено 73 897 га земель, в тому числі межі території Чернігівської міської територіальної громади, планова діяльність, згідно з проєктом Стратегії розвитку не чинитиме негативного впливу на цю територію та об’єкти природно-заповідного фонду та території Смарагдової мережі, оскільки об’єкти планованої діяльності знаходяться за межами об’єктів Смарагдової мережі.

Відходи

Проблема управління відходами є однією з найбільш гострих серед низки екологічних проблем, які мають місце в Чернігівській міській територіальній громаді. Протягом останніх років у місті прослідковується загальна тенденція до зростання обсягів утворення відходів, тоді коли обсяги відновлення відходів стабільно низькі (рис. 13). Дані, починаючи з 2020 року, у зв’язку із зміною методики проведення статистичних досліджень (врахування інформації підприємств за місцем реєстрації), є неспівставними з попередніми періодами.

У зв’язку з призупиненням формування та оприлюднення статистичної інформації, органи державної статистики не отримали в повному обсязі інформацію на основі державних статистичних спостережень за формою №1-відходи (річна) «Звіт про відходи» за 2025 рік.

Інформація сформована на основі фактично поданих підприємствами звітів (звітування за формою №1-відходи (річна).

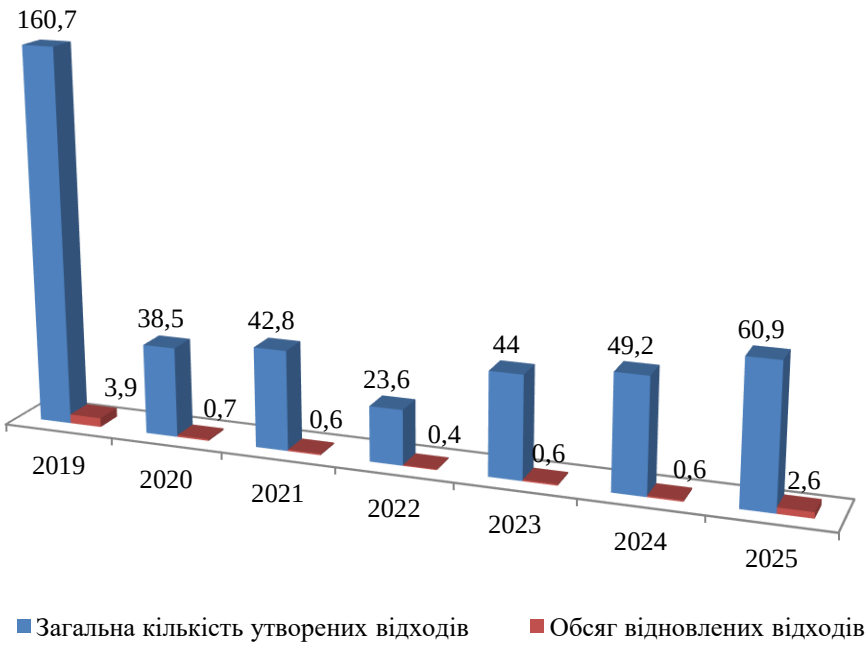

Рис. 13. Утворення та відновлення відходів у м. Чернігові, тис. т

Враховуючи природні та економічні фактори, основну складову в загальній масі відходів, що утворюються в місті, займають побутові відходи та відходи промисловості, що не є небезпечними, які, в основному, видаляються на полігон (сміттєзвалище), накопичувачі тощо. На динаміку показників управління змішаними відходами, зокрема із збільшенням обсягів відходів, видалених у спеціально відведені місця чи об’єкти, вплинула широкомасштабна збройна агресія російської федерації, оскільки збільшилась кількість відходів від руйнувань (рис. 14).

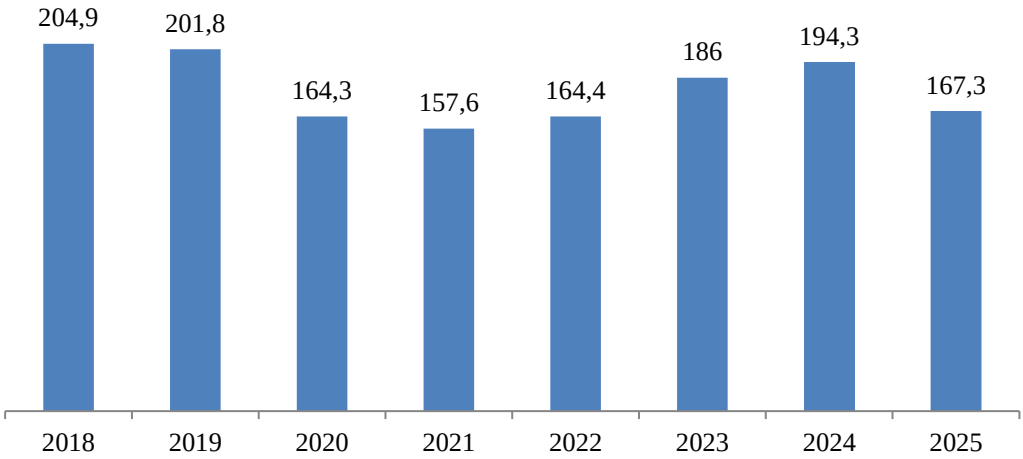

Рис. 14. Обсяги відходів, видалених у спеціально відведені місця, тис. т

У 2025 році показник обсягу відходів у тимчасовому зберіганні зменшився в порівнянні з 2024 роком (рис. 15), на що вплинуло зменшення кількості мешканців міста.

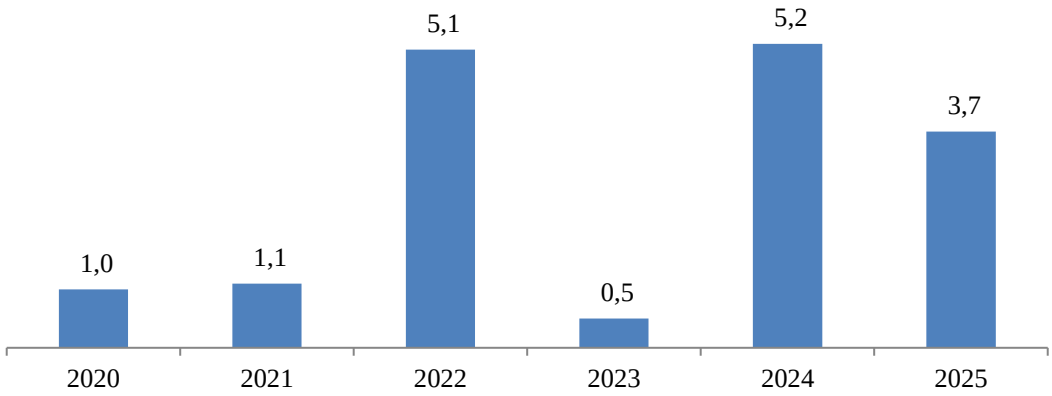

Рис. 15. Обсяги відходів у тимчасовому зберіганні, тис. т

Система збору та вивезення побутових відходів у громаді є недостатньо ефективною. У громаді є проблема видалення побутових відходів, обсяг утворення яких щорічно зростає. Не поширений роздільний збір сміття за окремими видами (скло, папір, побутові відходи, поліетилен). Сміттєпереробних та сміттєспалювальних заводів на території громади немає.

Через відсутність на території міста сміттєпереробних та сортувальних комплексів на полігон потрапляє значна частина відходів, які мають ресурсну цінність і підлягають переробці та відновленню. Основну масу відходів як вторинної сировини складають тара (упаковка) від продуктів харчування та продукції споживання населенням.

Військові дії посилили проблему управління відходами. Додалися відходи від залишків уламків крилатих ракет та БПЛА, будівель, споруд та елементів інфраструктури, рециклінг яких вимагає додаткових потужностей і неможливий без попереднього ретельного обстеження та очищення від вибухонебезпечних боєприпасів.

Існує необхідність удосконалення сортування та складування змішаних побутових відходів, зокрема, шляхом впровадження новітніх технологій і обладнання зі збирання, сортування, транспортування, рециклінгу побутових відходів, включаючи специфічні та небезпечні відходи, що утворюються населенням, зокрема небезпечні хімічні речовини; формування інфраструктури з управління побутовими відходами, включаючи будівництво потужностей з сортування, рециклінгу відходів (з розробкою системи тарифів на управління побутовими відходами); забезпечення технікою та обладнанням для збору побутових відходів; створення сприятливих умов для розвитку бізнесу у сфері управління побутовими відходами тощо.

Стан здоров’я населення

За показниками скидання забруднених вод, викидів шкідливих речовин в атмосферу, утворення відходів місто Чернігів відноситься до міст із середнім рівнем негативного впливу на стан здоров’я населення. Експертні висновки

свідчать, що посилення забруднення довкілля призводить до захворюваності на цілий ряд хвороб.

Широкомасштабна збройна агресія російської федерації призвела до серйозних демографічних та екологічних наслідків для Чернігівської міської територіальної громади, спричинила значну міграцію населення, особливо жінок і дітей, які вимушені були виїздити за межі територіальної громади, тому у 2022 році зареєстровано значне зниження народжуваності, в 2023-2024 роках показник народжуваності почав дещо збільшуватися (на 12 % порівняно з 2022 роком), у 2025 році впав до рівня нижче 2022 року.

Роки	Народжених, осіб	Померлих, осіб	Природний приріст (скорочення), осіб
2020	1 846	4 066	-2 220
2021	2 162	4 647	-2 485
2022	1 080	4 336	-3 256
2023	1 225	3 692	-2 467
2024	1 203	3 647	-2 444
2025	1 036	3 716	-2 680

Зниження народжуваності на тлі зростання показника смертності вплинуло на зростання від'ємного значення природного руху населення.

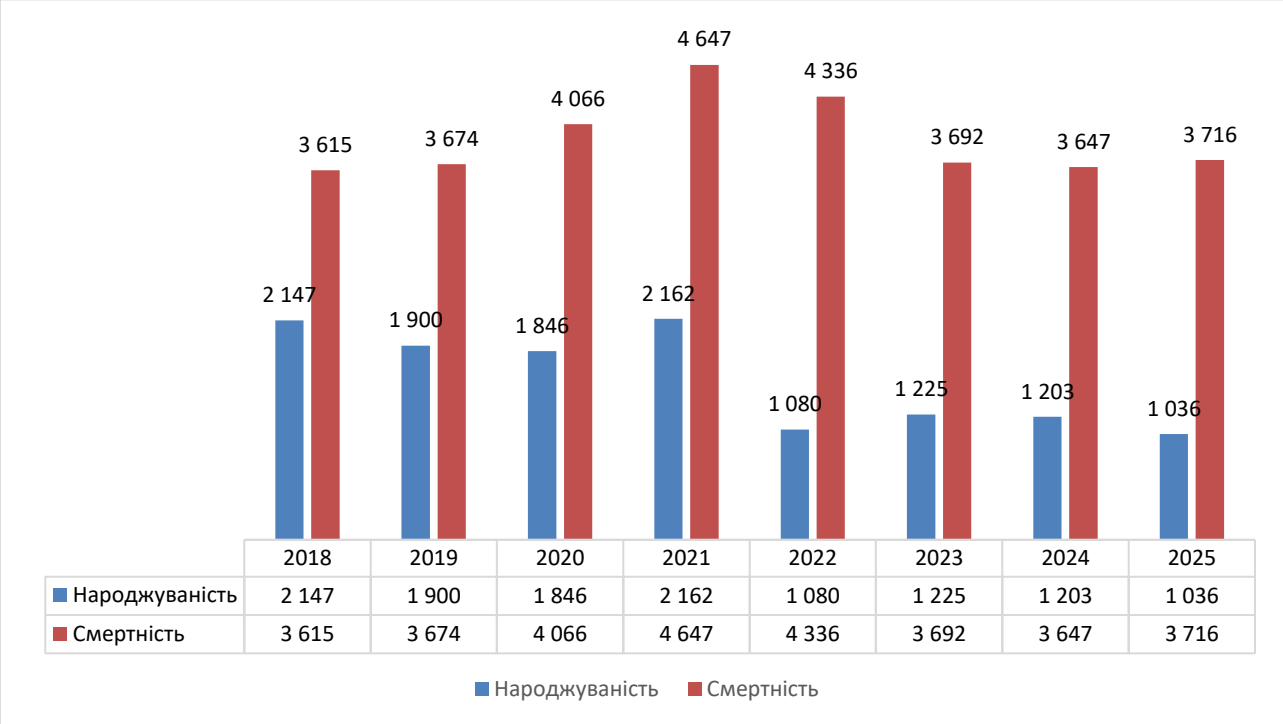

Рис. 16. Динаміка народжуваності та смертності у Чернігівській міській територіальній громаді, осіб

В умовах воєнного стану, разом з іншим, значна увага приділяється питанням профілактики та раннього виявлення випадків захворюваності на соціально значущі хвороби (туберкульоз, ВІЛ-інфекцію та онкологічну патологію).

Ситуація щодо захворюваності населення на туберкульоз у місті залишається нестабільною. За підсумками 2025 року зареєстровано 89 випадків активного туберкульозу, що на 6 випадків менше у порівнянні з минулим роком (95 випадків). У структурі захворюваності туберкульоз легенів склав 89,0 % проти 90,9 % за аналогічний період минулого року. Впродовж 2025 року підлягали флюорографічному обстеженню 55 049 осіб з груп ризику, з яких оглянуто 50 603 особи або 91,9 % з числа тих, що підлягали обстеженню. Зареєстровано 3 випадки захворювання на туберкульоз серед дітей.

З метою доступності до консультування та тестування населення з питань ВІЛ/СНІДу в закладах охорони здоров'я Чернігівської міської ради розроблені маршрути пацієнтів з тестування на ВІЛ-інфекцію, забезпечено дотримання порядку проведення тестування на ВІЛ, якості досліджень, ведення необхідних форм первинної медичної документації та обліково звітних форм. Впродовж 2025 року за оперативними даними закладів охорони здоров'я Чернігівської міської ради обстежено на ВІЛ 25 822 особи, або 11,0 % від кількості задекларованого населення, у тому числі 7 838 обстежень проведено особам з груп ризику або 30,4 % від загальної кількості обстежених, позитивний результат виявлено у 100 осіб або 0,4% з числа обстежених (2024 рік – відповідно 27 814 осіб та групи ризику 5 552 особи або 20,0% від числа обстежених, позитивний результат виявлено у 182 осіб або 0,7%). Під наглядом лікарів перебуває 1 694 особи з ВІЛ-статусом, з них 29 дітей, з яких у 12 дітей підтверджений ВІЛ-статус (2024 рік – 1 691 пацієнт, з них 35 дітей). Протягом 2025 року вперше зареєстровано з діагнозом ВІЛ-інфекція та взято на облік 166 пацієнтів, у тому числі 20 дітей, народжених від матерів з ВІЛ (2024 – відповідно 181 пацієнт, з них 13 дітей).

Впродовж 2025 року вперше зареєстровано 1 373 випадки захворювань на онкологічну патологію серед жителів міста, що на 4,1 % менше проти зареєстрованих випадків у минулому році (1 432 випадки). Завдяки просвітницьким заходам серед населення щодо профілактики та раннього виявлення показник вперше виявлених онкозахворювань у I-II стадіях зріс до 51,5 % (2024 рік – 51,3 %), що вище за показник по області (46,9 %). При цьому питома вага занедбаних випадків склала 23,3 %, що нижче за показник по області (27,7 %). Раннє виявлення онкологічних захворювань та використання сучасних методів лікування дають можливість хворим довше жити.

За оперативними даними програми «Смертність» КНП «Чернігівський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики» Чернігівської обласної ради (без даних бюро облсудмедекспертизи), у структурі смертності населення провідними залишаються: хвороби системи кровообігу (62,1%), злоякісні новоутворення (21,4%) та хвороби органів травлення (6,2%).

Захворюваність по пріоритетним групам в 2025 році

Класи захворювань	Зареєстровано захворювання вперше в житті		
	Всього, у тому числі:	у дорослого населення	у дітей віком (0-17 років вкл.)
Хвороби органів дихання	33 685	9 296	24 389
Хвороби системи кровообігу	4 006	3 655	351
Хвороби органів травлення	1 112	918	194
Хвороби ендокринної системи, розладу харчування, порушення обміну речовин	812	759	53

Основним показником захисту дитячого населення від керованих інфекцій є своєчасне проведення щеплень дітям 1 року життя. Впродовж 2025 року 98,0 % дітей цієї вікової групи забезпечено проведення вакцинопрофілактики проти кашлюку, дифтерії, правця (річний план – 865 дітей).

На жаль, ситуація із захворюванням населення міста на соціально-небезпечні хвороби залишається складною. Крім того, на показники захворюваності вплинула ситуація, пов’язана з воєнним станом в Україні, яка призвела до значної міграції населення.

Матеріальні активи

Матеріальні активи – тип ресурсів/основних засобів, які мають матеріально-речову форму та економічну цінність. Матеріальні активи території планованої діяльності представлені переважно комунальною власністю, приватною власністю та державною власністю (житловими забудовами, громадськими забудовами, виробничими забудовами, комунально-складськими забудовами, територією транспортної інфраструктури, ландшафтно рекреаційними та озелененими територіями, територіями природоохоронного призначення, водними об’єктами).

У місті Чернігові працює близько 700 промислових підприємств. Промисловість міста представлена підприємствами харчової, легкої, хімічною, целюлозно-паперової, поліграфічної промисловості, машинобудівними підприємствами та підприємствами з обробленням металу, виробництвом будматеріалів, виробів з деревини, підприємствами тепло-, електроенергатики та водопостачання, а також іншим виробництвом.

Особливістю Чернігівської міської територіальної громади є наявність розвинутої мережі суб’єктів господарювання малого і середнього підприємництва, ринкової інфраструктури та фінансових установ.

Розвиток малого і середнього підприємництва – один із основних пріоритетів економічного розвитку громади, що є вагомим джерелом самозайнятості та створення нових робочих місць, надходження інвестицій, наповнення бюджету громади, а також стійкості економіки до зовнішніх впливів.

Задля підтримки і розвитку бізнесу в м. Чернігові діє «Програма підтримки малого та середнього підприємництва у місті Чернігові на 2026-2028 роки».

Культурна спадщина

До переліку пам’яток культурної спадщини занесені 427 пам’яток, розташованих на території міста, з них:

- 272 – пам’ятки археології (233 – національного значення);
- 80 – пам’ятки історії (3 – національного значення);
- 67 – пам’ятки архітектури, містобудування та садово-паркового мистецтва (28 – національного значення);
- 8 – пам’ятки монументального мистецтва.

На території Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів – стародавній» розташовані 29 унікальних пам’яток архітектури та історії, шість з яких домонгольського періоду і вважаються одними з найдавніших у Східній Європі. Триває процес щодо внесення даного ансамблю до списку Всесвітньої спадщини ЮНЕСКО.

За час повномасштабного вторгнення з лютого 2022 року культурна спадщина громади зазнала значних втрат. Усього постраждало: зруйновані та пошкоджені 43 об’єкти, у тому числі:

- національного значення – 20,
- місцевого значення – 23.

З них:

- об’єкти архітектури – 29,
- подвійного значення історії та архітектури – 12,
- історії – 2

Пошкодження, серед інших, отримали найбільш значущі пам’ятки, унікальні за своїм значенням творіння світового мистецтва: Спасо-Преображенський (XI ст.) і Борисоглібський (XII ст.) собори, П’ятницька церква (XII ст.), Єлецький і Троїцько-Іллінський монастирі, Катеринінська церква.

Станом на сьогоднішній день відбувається процес зміни статусу об’єктів культурної спадщини на виконання вимог чинного законодавства, що спрямовано на захист національних інтересів та ліквідації символіки російської імперської політики.

Прогнозні зміни поточного стану довкілля, якщо Програму не буде затверджено

Проєктом Програми визначено пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади. Для кожного з визначених напрямів проєкту Програми розробляються завдання та шляхи виконання поставлених завдань. Шляхи виконання передбачають низку заходів та проєктів, серед яких можуть бути види діяльності, які, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності.

Заходи Програми орієнтовані на відновлення територіальної громади, покращення стану довкілля та зниження ризиків для здоров'я населення, стан якого за даними моніторингу має тенденції до погіршення.

Відмова від реалізації документа державного планування (далі – ДДП) забезпечить відсутність появи нових джерел впливу на довкілля, сприятиме накопиченню екологічних проблем. Так, відмова від реконструкції об'єктів призведе до значної амортизації комунального обладнання та незадовільного стану інфраструктури, що може нести загрози техногенного характеру, збільшення антропогенного впливу на атмосферне повітря, збільшення обсягів водозабору, утворюваних стоків та водозабору. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію. Водночас, ДДП передбачені завдання, які будуть позитивно впливати на якість навколишнього природного середовища, зокрема: відновлення, розвиток та модернізація інфраструктури централізованого водопостачання та водовідведення, у тому числі з впровадженням альтернативних джерел енергії на території громади; удосконалення системи управління відходами тощо.

Враховуючи вищезазначене, відмова від реалізації документа державного планування зумовить відсутність появи нових факторів впливу на довкілля від реалізації ДДП. Забруднення компонентів довкілля залишиться на існуючому рівні, з можливим трендом на деяке погіршення якості атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, збільшення обсягів накопичення побутових та промислових відходів, а також відходів від військових дій. Подальший стабільний розвиток Чернігівської міської територіальної громади буде ускладненим, що може призвести до погіршення соціально-економічної та екологічної ситуації і, як наслідок, може відобразитися на умовах життя та здоров'ї населення громади. З огляду на це, нульовий варіант – відсутність затвердженої Програми є завідомо неприйнятним.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Проєкт Програми визначає пріоритетні напрями економічного і соціального розвитку, враховує екологічні завдання місцевого рівня в інтересах ефективного, стабільного соціально-економічного відновлення та розвитку громади, а також забезпечення належного рівня якості життя населення шляхом створення необхідних умов, структурних зрушень в економіці, зайнятості населення, забезпечення якості та загальної доступності публічних послуг.

Вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення, при впровадженні заходів проєкту Програми з високою ймовірністю може мати позитивні наслідки.

Реалізація заходів проєкту Програми при існуючому стані спрямована на покращення соціально-економічних умов життя і діяльності громади та вірогідно може впливати на довкілля та здоров'я населення опосередковано через фактори зміни обсягів забруднення атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, видалення/відновлення зелених насаджень в місті та інше.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації заходів проєкту Програми для покращення біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту, природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

За інформацією МОЗ України, найбільш несприятливому впливу шкідливих факторів підпадає населення, яке мешкає в межах санітарно-захисних смуг промислових підприємств, що є порушенням вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених місць»: у міських поселеннях 3,4 % проб атмосферного повітря містять забруднюючі речовини у концентраціях, що перевищують гранично допустимі. Тому технічні завдання Програми, які реалізуються на територіях міських поселень, мають розглядатися як зони підвищеної уваги.

За даними Держгеонадр, головними чинниками забруднення ґрунтових вод на більшій частині території України є стоки тваринницьких комплексів, мінеральні добрива, продукти сільгоспхімії, свинець, марганець, нафтопродукти. Забруднення міжпластових підземних вод носить локальний характер, залежить від техногенного навантаження на геологічне середовище та захищеності підземних вод. Ділянки забруднення міжпластових підземних вод знаходяться, переважно, у зоні впливу поверхневого комплексу утилізації дренажних вод гірничо-видобувних робіт, невпорядкованих складів зберігання промислових відходів, мінеральних добрив та отрутохімікатів, тваринницьких комплексів, нафтопереробних заводів та інших локальних об'єктів, що впливають на стан підземних вод.

Концентрація об'єктів захоронення відходів у місцях локалізації виробництва та населення, превалююче забруднення довкілля основними суб'єктами ЖКГ, вплив транспортної інфраструктури на комфортність умов проживання населення створюють необхідність розглядати всі напрямки

проєкту Програми, спрямовані на модернізацію соціальної та виробничої інфраструктури міста як зони підвищеної уваги.

Також слід зазначити, що від початку широкомасштабної збройної агресії російської федерації зазнала руйнувань значна кількість інфраструктурних об'єктів міста. Крім того, військові дії становлять загрозу для здоров'я населення ще й у довготривалій перспективі – через забруднення довкілля. Від стану атмосферного повітря, води, ґрунтів тощо залежить здоров'я людини, якість, а подекуди і тривалість її життя

Оскільки проєктом Програми передбачено спрямування заходів зокрема на охорону навколишнього середовища, розвиток людського потенціалу, забезпечення комфортних та безпечних умов для життя населення територіальної громади, то її реалізація направлена у тому числі на забезпечення зменшення негативного впливу на довкілля і здоров'я населення, від чого можна очікувати позитивні результати для територіальної громади в цілому.

На основі оцінок, можна зробити наступні висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Програми:

1. Ймовірний вплив на флору

В проєкті Програми не передбачається реалізація цілей та завдань, які можуть призвести до негативного впливу на флору. Важливою пропозицією щодо поліпшення навколишнього середовища є озеленення вільних від забудови територій.

2. Ймовірний вплив на фауну

З огляду на характер запланованих робіт, значного впливу на місцеву фауну не очікується. Незначний вплив на тваринний світ під час будівництва може мати робота будівельної техніки.

3. Ймовірний вплив на біорізноманіття

Реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на біорізноманіття громади в проєкті Програми не передбачається. Проте, у разі відсутності комплексного підходу до озеленення громади, виникає загроза відсутності ярусного озеленення, що в свою чергу збільшує міжвидову конкуренцію зелених насаджень та зменшує біорізноманіття.

4. Ймовірний вплив на земельні ресурси та ґрунти

Унаслідок реалізації Програми не передбачається змін у топографії або в характеристиках рельєфу. Поява таких загроз, як землетруси, провали землі та інші подібні загрози не прогнозується.

Постійного впливу на елементи ґрунтового середовища в умовах проєктування та будівництва не передбачається, але частково можливий варіант порушення (руйнування) ґрунтів під час будівництва, руху транспортних засобів, вібрацій від процесів виробництва, які можуть підсилюватись під впливом природних чинників (вітру, дощових потоків тощо), а тому слід здійснити ряд заходів зі збереження родючого шару та відновлення порушених ділянок шляхом збільшення зелених насаджень.

5. Ймовірний вплив на надра

Суттєвих змін стану надр через планову діяльність не передбачається.

6. Ймовірний вплив на клімат

Змін мікроклімату в результаті реалізації завдань та заходів Програми не очікується. Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів реалізації цілей та завдань Стратегії розвитку на навколишнє середовище, відсутні.

Негативні фактори, що можуть збільшувати вплив на клімат – збільшення енерго-, ресурсо- та водокористування, збільшення використання автотранспорту.

7. Ймовірний вплив на атмосферне повітря

Можливий частковий негативний вплив, а саме збільшення кількості одиниць транспорту внаслідок розвитку транспортної інфраструктури, зокрема, зростання інтенсивності використання транспортних засобів із двигунами внутрішнього згоряння, проте згідно з проєктом Програми пріоритет надається розвитку екологічного транспорту. Збільшення використання резервних джерел живлення, зокрема генераторів бензинового та дизельного типу дії в зв’язку з перебоями в постачанні електроенергії (обмеження/відсутність електропостачання), ймовірно може призвести до погіршення якості повітря.

Можливі позитивні наслідки – поліпшення якості атмосферного повітря, зокрема зменшення рівня забруднення атмосферного повітря внаслідок впровадження нових сучасних технологій та технічного переоснащення виробничих процесів, підвищення енергонезалежності об’єктів критичної інфраструктури, обґрунтованого скорочення споживання традиційних видів паливно енергетичних ресурсів, у першу чергу вугілля та природного газу, розвиток громадського електричного транспорту та велосипедної інфраструктури.

8. Ймовірний вплив на водні ресурси

Позитивні наслідки: покращення стану водних ресурсів міста, а саме зменшення обсягів забруднених скидів у водойми міста за рахунок модернізації та забезпечення ефективного функціонування системи зливової каналізації, реалізації проєктів з відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок. В період будівництва об’єктів та їх експлуатації, які можуть бути створені в рамках реалізації ДДП, буде забезпечено виконання заходів для унеможливлення шкідливого впливу на водне середовище.

9. Ймовірний вплив на ландшафт

Постійного впливу на ландшафт в умовах реалізації Програми не передбачається. Негативний вплив може бути наслідком містобудівної, інфраструктурної чи господарської діяльності, яка змінює природні екосистеми на антропогенні. Характер змін залежить від типу запланованої діяльності та може мати кілька загальних, комплексних наслідків.

Можливий варіант, коли первинний ландшафт території зміниться через спорудження на ній будівель та споруд планованої забудови. Вплив на геоморфологічну будову проєктної ділянки відбуватиметься через зняття родючого шару ґрунту з ділянок будівельних робіт, через роботи з виймання та

зворотної засипки ґрунтової маси при влаштуванні заглиблених та підземних будівельних конструкцій.

10. Ймовірний вплив на природно-заповідний фонд та Смарагдову мережу

Проєктом Програми не передбачається реалізація завдань та заходів, що можуть призвести до негативного впливу на існуючі об’єкти природно-заповідного фонду, пам’яток історії і культури, унікальних архітектурних ансамблів та Смарагдову мережу.

При плануванні діяльності в межах території Смарагдової мережі або прилеглих до неї зонах, враховуватиметься необхідність забезпечення збереження у довгостроковій перспективі всіх видів флори і фауни.

11. Ймовірний вплив на відходи

В цілому передбачається забезпечення екологічної безпеки у сфері управління і захоронення відходів.

12. Ймовірний вплив на стан здоров’я населення

Позитивні наслідки: поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації; поліпшення у наданні послуг у сфері охорони здоров’я, освіти, фізичної культури; поточний ремонт вулиць та тротуарів, поліпшення якості питної води. Негативний вплив на стан здоров’я чи захворюваність населення не очікується.

Серед ризиків впливу на здоров’я населення, які стосуються ДДП, можна віднести: погіршення якості атмосферного повітря на ділянках впливу автотранспорту та під час експлуатації альтернативних джерел живлення.

Здійснення викидів забруднюючих речовин за умов дотримання гранично допустимих концентрацій не створюватиме факторів негативного впливу на здоров’я міського населення.

13. Ймовірний вплив на матеріальні активи

Проєктом Програми не передбачається реалізація завдань та заходів, що можуть призвести до негативного впливу на матеріальні активи.

14. Ймовірний вплив на культурну спадщину

Реалізація завдань та заходів Програми не передбачає негативного впливу на пам’ятки культурної спадщини розташованих на території міста та унікальні архітектурні ансамблі.

В цілому від реалізації документу державного планування очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище та здоров’я населення громади. Деякий негативний вплив можливий при проведенні будівельних робіт окремих об’єктів. Проте, будівництва здебільшого мають короткостроковий період, а впливи від них оцінюватимуться окремо після конкретизації характеристик об’єктів.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються проєкту Програми, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Проєкт Програми представляє собою перелік завдань і заходів з їх реалізації, які направлені на відновлення та розвиток громади, створення комфортного та безпечного середовища, екологічної стійкості.

Документ державного планування не містить переліку проєктів з конкретними технічними рішеннями. Однак, реалізація деяких визначених заходів, може відноситись до першої та другої категорії видів планованої діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля і підлягають оцінці впливу на довкілля відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Відомості про природоохоронні території, які знаходяться в межах території Чернігівської міської територіальної громади, зокрема території та об'єкти природно-заповідного фонду, їх функціональні та охоронні зони, ландшафтні парки, ботанічні пам'ятки природи, території та об'єкти екомережі тощо наведено в розділі 2 Звіту.

Природоохоронні території в межах громади зазнають тиску зі сторони різних факторів, зокрема, враховуючи зміни законодавства, пов'язані із адміністративною реформою та переходом до громад повноважень із управління земельними ресурсами, є доцільним вказати ризики для територій природно-заповідного фонду, водних об'єктів, пов'язані із передачею таких територій у приватну власність.

Можливий вплив на природоохоронні території в результаті реалізації документа державного планування є достатньо узагальнений та потребує уточнень на основі залучення до оцінювання геопросторових даних, які ймовірно можуть чинити вплив на природоохоронні території. Загалом, заходи документу державного планування не несуть прямої шкоди територіям з природоохоронним статусом. Також варто враховувати, що в проєкті Програми завдання визначені узагальнено та на подальших етапах при їх деталізації через конкретні заходи, вплив від цих заходів на природоохоронні території має бути уточненим. В межах заходу «2.3. Містобудування. Житлове будівництво та забезпечення населення житлом» обов'язково має бути звернено увагу на природоохоронні обмеження, а також пройдено процедуру стратегічної екологічної оцінки.

Тимчасові негативні наслідки для природоохоронних територій і в цілому для території Чернігівської міської територіальної громади можуть мати місце під час виконання будівельних робіт. Прийняття рішень щодо будівництва, яке матиме вплив на території природно-заповідного фонду, та оцінка таких ризиків має відбуватися згідно з вимогами чинного законодавства за вставленими процедурами, враховуючи необхідність проходження процедур стратегічної екологічної оцінки (Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку») та оцінки впливу на довкілля (Закон України «Про оцінку впливу на довкілля»).

Для територій природно-заповідного фонду питання впливу регулюється в тому числі Законом України «Про природно-заповідний фонд України», де

визначається, що на землях природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного або історико-культурного призначення забороняється будь-яка діяльність, яка негативно впливає або може негативно впливати на стан природних та історико-культурних комплексів та об'єктів чи перешкоджає їх використанню за цільовим призначенням.

Регулювання питань впливу на водні об'єкти визначаються в тому числі Водним Кодексом України, де регулюються питання використання водних об'єктів, їх прибережно-захисних смуг. Ймовірним негативним впливам можуть піддаватися поверхневі та підземні водні ресурси території громади при реалізації завдання «Забезпечення надійного цілодобового безперебійного водопостачання та підвищення якості води в житлових будинках міста Чернігова», зокрема в процесі будівництва та реконструкції мереж зливової каналізації з облаштуванням очисних споруд та капітального ремонту і модернізації водопровідних вводів багатоповерхових житлових будинків в м. Чернігові. Прийняття такого рішення матиме вплив на природоохоронні території та оцінка таких ризиків має відбуватися згідно з вимогами чинного законодавства за вставленими процедурами.

Окремі заходи проєкту Програми мають забезпечити поступове виконання природоохоронних заходів і, як наслідок, подолання ключових екологічних проблем міста, серед яких нижчеперелічені:

) забруднення водних об'єктів, зокрема, скидами забруднюючих речовин із зворотними водами підприємств житлово-комунального господарства та підприємств промислового сектору;

2) порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок міста;

3) забруднення підземних водоносних горизонтів;

4) забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин;

5) управління відходами I-III класів небезпеки, побутовими відходами;

6) підтоплення земель міста;

7) поширення екзогенних геологічних процесів;

8) необхідність збереження природно-заповідного фонду;

9) загроза втрати земель через розмив берегів та відрізання територій;

10) наслідки військових дій.

Окреслені екологічні проблеми формують значні ризики для здоров'я населення Чернігівської міської територіальної громади.

Відтермінування вирішення екологічних проблем територіальної громади посилить негативні тенденції щодо захворюваності та смертності населення, знизить якість та комфортність проживання на території міської територіальної громади.

Прямо пов'язати ті чи інші наслідки для здоров'я населення з впливом перерахованих проблем досить складно (так само, як і навпаки, довести відсутність такого зв'язку), оскільки вплив на здоров'я часто неспецифічний і носить опосередкований характер, має пролонгований прояв, характеризується наявністю часового лагу між моментом виникнення та проявом наслідків.

Посилення негативного впливу на стан здоров’я може спостерігатись унаслідок одночасного існування кількох проблем в межах території територіальної громади.

Негативного впливу на об’єкти територіальної громади та об’єкти природно-заповідного фонду громади від реалізації заходів Програми не передбачається.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються Програми, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час її підготовки

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (№562-VIII від 01.07.2015), та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, яка внесена до виконання плану заходів з виконання Угоди Про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, який затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 №1106, Бернської Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існуючих в Європі.

Головним зобов'язанням документа державного планування, у сфері охорони довкілля, є відповідність державній екологічній політиці.

Державна екологічна політика – це діяльність державних органів, спрямована на забезпечення конституційного права кожного на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Екологічна політика на національному рівні формується Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України.

На стратегічному рівні засади екологічної політики України визначені Законом України «Про основні засади (стратегію) державної екологічної політики на період до 2030 року» (ухвалено Верховною Радою України 28 лютого 2019 року).

В Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» визначено 5 пріоритетних національних екологічних цілей:

1. Формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва.
2. Забезпечення сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України.
3. Забезпечення інтеграції екологічної політики у процес прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку України.
4. Зниження екологічних ризиків з метою мінімізації їх впливу на екосистеми, соціально-економічний розвиток та здоров'я населення.
5. Удосконалення та розвиток державної системи природоохоронного управління.

Відносини у галузі охорони навколишнього природного середовища регулюються Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища», а також земельним, водним, лісовим законодавством, законодавством про надра, про охорону атмосферного повітря, про охорону і

використання рослинного і тваринного світу та іншим спеціальним законодавством. Перспектива вирішення проблем, пов'язаних з охороною навколишнього природного середовища в громаді, передбачає необхідність формування та реалізації відповідної регіональної (місцевої) екологічної політики.

Концепція Програми охорони навколишнього природного середовища Чернігівської області на 2021 – 2027 роки (затверджена рішенням третьої сесії обласної ради восьмого скликання від 26.02.2021 № 45/3-VIII) розроблена відповідно до Основних засад державної екологічної політики України та визначає основні напрями регіональної екологічної політики, метою якої є реалізація державної політики України в галузі охорони довкілля; забезпечення екологічної безпеки, захисту життя і здоров'я населення від негативного впливу, зумовленого забрудненням навколишнього природного середовища; збереження біологічного та ландшафтного різноманіття і формування екологічної мережі; забезпечення екологічно збалансованого природокористування; підвищення рівня суспільної екологічної свідомості та досягнення гармонії взаємодії суспільства і природи.

Законом України «Про інвестиційну діяльність» встановлюється заборона інвестування в об'єкти, створення і використання яких не відповідає вимогам санітарно-гігієнічних, радіаційних, екологічних, архітектурних та інших норм, встановлених законодавством України (ст.4).

В разі порушення екологічних, санітарно-гігієнічних та архітектурних норм державний орган може прийняти рішення про зупинення або припинення інвестиційної діяльності (ст.21).

Законом України «Про управління відходами» визначено правові, організаційні, економічні засади діяльності щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, зниження негативних наслідків від діяльності з управління відходами, сприяння підготовці відходів до повторного використання, рециклінгу і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище.

Закон України «Про систему громадського здоров'я» визначає правові, організаційні, економічні та соціальні засади функціонування системи громадського здоров'я в Україні з метою зміцнення здоров'я населення, запобігання хворобам, покращення якості та збільшення тривалості життя, регулює суспільні відносини у сфері громадського здоров'я та санітарно-епідемічного благополуччя населення, визначає відповідні права і обов'язки державних органів та органів місцевого самоврядування, юридичних і фізичних осіб у цій сфері, встановлює правові та організаційні засади здійснення державного нагляду (контролю) у сферах господарської діяльності, які можуть становити ризик для санітарно-епідемічного благополуччя населення.

Інші стратегічні документи, що визначають національні екологічні цілі:

1. Стратегія збереження біологічного різноманіття на період до 2035 року та операційний план заходів з її реалізації у 2026-2028 роках, розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.06.2026 № 708-р;
2. Стратегія формування та реалізації державної політики у сфері зміни

клімату на період до 2035 року і операційний план заходів з її реалізації у 2024-2026 роках, розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р;

3. Довгострокова стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 10.06.2026 № 561-р;

4. Водна стратегія України на період до 2050 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 09.12.2022 № 1134-р;

5. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

6. Директива 2000/60/ЄС Європейського Парламенту і Ради про встановлення рамок діяльності Співтовариства в галузі водної політики, рішення Урядового комітету з питань європейської та євроатлантичної інтеграції, міжнародного співробітництва, правової політики та правоохоронної діяльності від 20.03.2025 (протокол № 3);

7. Національний план дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, постанова Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р;

8. Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р;

9. Директива Європейського Парламенту та Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та скасування деяких Директив;

10. Стратегія реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів на період до 2029 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках, розпорядження Кабінету Міністрів України від 25.06.2025 № 625-р;

11. Національний план управління відходами до 2033 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.12.2024 № 1353-р;

12. Операційний план заходів з реалізації у 2024-2026 роках Стратегії формування та реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2035 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.05.2024 № 483-р;

13. Стратегія зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р;

14. План заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567-р;

15. Державна стратегія управління лісами України до 2035 року, розпорядження Кабінету Міністрів України від 29.12.2021 № 1777-р;

16. Цілі Сталого Розвитку, затверджені 70-ю сесією Генеральної асамблеї ООН (резолюція від 25.09.2015 70/1), серед іншого з урахуванням Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» та розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку»;

17. Ріо - Конвенції та інші міжнародні угоди природоохоронного спрямування.

Проєкт Програми відповідає засадам основного нормативно-правового документу, що визначає засади екологічної політики в Україні – Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року».

Загалом, відповідно до нормативно-правової бази України, проєкт Програми відповідає ряду зобов'язань:

- забезпечення пріоритетності вимог екологічної безпеки, обов'язковості додержання екологічних стандартів, нормативів та лімітів використання природних ресурсів;
- виконання заходів, що гарантують екологічну безпеку середовища для життя і здоров'я людей, а також запобіжний характер заходів щодо охорони довкілля;
- проєктне спрямування на збереження просторової та видової різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів;
- використання отриманих висновків моніторингу та комплексу охоронних заходів для виконання можливостей факторів позитивного впливу на охорону довкілля;
- формування динамічного урівноваженого стану довкілля, що забезпечуватиме екологічне, санітарно-безпечне середовище для життєдіяльності населення;
- забезпечення реалізації заходів, пов'язаних зі збереженням та поліпшенням стану поверхневих та підземних водних ресурсів, земельних ресурсів, у тому числі природно-заповідного фонду;
- забезпечення загальної доступності ДДП та самого звіту СЕО відповідно до вимог Законів України «Про доступ публічної інформації» і «Про стратегічну екологічну оцінку» шляхом здійснення публікації на Єдиній екологічній платформі «ЕкоСистема» та розміщення на офіційному веб-сайті органу місцевого самоврядування.

Завдання проєкту Програми реалізуються через здійснення конкретних заходів. Серед цих заходів можуть бути заходи, які, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», підлягатимуть оцінці впливу на довкілля до прийняття рішення про провадження планованої діяльності. Серед заходів Програми такими можуть бути заходи: «Будівництво та реконструкція каналізаційних очисних споруд та міських каналізаційних мереж, у тому числі у приватній забудові», «Ремонт, модернізація, технічне обслуговування інфраструктурних об'єктів і мереж, у тому числі мереж зливової каналізації, на території міста», «Будівництво контейнерних майданчиків», «Створення умов для забезпечення екологічної безпеки, охорони навколишнього природного середовища та поліпшення його стану» тощо. Для таких заходів має бути здійснена процедура оцінки впливу на довкілля або необхідність такої процедури має бути уточнена на подальших етапах проєктування.

Враховуючи результати аналізу, можна зробити висновок, що проєкт Програми відповідає цілям екологічної політики, встановлених на національному та регіональному рівнях, та враховує більшість з них і пропонує комплекс заходів, спрямованих на їх виконання.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових, постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Відповідно до Методичних рекомендацій із здійснення стратегічної екологічної оцінки документів державного планування, затверджених наказом Міністерства екології та природних ресурсів України від 10.08.2018 № 296, наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – будь-які ймовірні наслідки для флори, фауни, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

За походженням екологічний вплив може бути первинним, тобто безпосередньо пов'язаним з впливом розміщення існуючих і проєктних об'єктів на екосистему (забруднення атмосфери при будівництві та експлуатації), і вторинним, що є наслідком первинних змін в екосистемі (можливе збільшення бронхолегеневих захворювань серед населення внаслідок забруднення атмосфери).

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів від реалізації планованої діяльності та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище або соціально-економічні умови. Кумулятивні ефекти можуть виникати з незначних за своїми окремими діями факторів, які впливають одночасно протягом тривалого періоду часу поступово накопичуючись, підсумовуючись можуть викликати значні наслідки. Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом часу перевершують її можливість їх асиміляції або трансформації. Ймовірність того, що реалізація документу державного планування призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є виключена.

Проєкт Програми визначає основні пріоритетні цілі, операційні цілі та завдання. Завдання, що визначені в документі на даному етапі проєктування, переважно не мають конкретної просторової прив'язки до території громади, визначених конкретних заходів, їх детальних характеристик, даних щодо етапів та термінів їх реалізації. Тому оцінка наслідків виконання завдань, передбачених документом державного планування, є узагальненою та має уточнюватися на подальших етапах проєктування, в тому числі після визначення конкретних заходів.

План заходів Програми включає ряд проєктів, що можуть мати вплив на довкілля, у тому числі на здоров'я населення. Проаналізувавши зміст основних завдань, заходів та проєктів, робоча група виявила можливі екологічні наслідки для довкілля та здоров'я населення, детальний опис яких наведено у таблиці

нижче. На територію та об’єкти природно-заповідного фонду та територію Смарагдової мережі Програми не чинитиме негативного впливу, оскільки об’єкти планованої діяльності знаходяться за межами об’єктів Смарагдової мережі.

Ймовірний екологічний вплив на складові довкілля від реалізації Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік

№ з/п	Чи може реалізація планової діяльності спричинити:	Негативний вплив			Пом’якшення існуючої ситуації
		так	ймовірно	ні	
Флора					
1.	Зміни у кількості рослин, чисельності або територіальному представництві			+	Не потребує заходів пом’якшення
2.	Зміна умов середовища і загроза існування деяких видів рослин			+	Не потребує заходів пом’якшення
3.	Вплинути на стан зелених насаджень через зміну клімату			+	Не потребує заходів пом’якшення
Фауна					
4.	Зміни у кількості тварин, чисельності або територіальному представництві			+	Не потребує заходів пом’якшення
5.	Порушення або деградацію середовищ існування деяких видів тварин			+	Не потребує заходів пом’якшення
Біорізноманіття					
6.	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей			+	Не потребує заходів пом’якшення
7.	Інші негативні впливи на естетичні показники об’єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появі естетично неприйнятних місць, руйнування пам’ятків природи тощо)			+	Не потребує заходів пом’якшення
8.	Ризик втрати зелених площ через будівництво інфраструктури та житлових об’єктів		+		Враховувати заходи зі збільшення біорізноманіття при виконанні будівельних роботах

№ з/п	Чи може реалізація планової діяльності спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		так	ймовірно	ні	
9.	Зменшення біорізноманіття при проєктуванні робіт з реконструкції та капітального ремонту садово-паркових об'єктів		+		Враховувати заходи зі збільшення біорізноманіття та створення урбоекосистем
Земельні ресурси та грунти					
10.	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару		+		Проєктування та виконання будівельних та земляних робіт у чіткій відповідності до чинних норм, правил, стандартів. Планування порушених територій з максимальним збереженням існуючого ґрунтового шару
11.	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			+	Не потребує заходів пом'якшення
12.	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу		+		Проєктування та виконання будівельних та земляних робіт у чіткій відповідності до чинних норм, правил, стандартів. Планування порушених територій з максимальним збереженням існуючого ґрунтового шару
13.	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель		+		Виконання умов законодавства при зміні цільового використання земельних ділянок
Надра					
14.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			+	Не потребує заходів пом'якшення
15.	Суттєве вилучення будь-якого не відновлюваного ресурсу			+	Не потребує заходів пом'якшення
Клімат					
16.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			+	Не потребує заходів пом'якшення
17.	Суттєве порушення кліматичної системи, спричинене переважно діяльністю людини			+	Проєктування та виконання будівельних робіт у чіткій відповідності до чинних норм, правил, стандартів

№ з/п	Чи може реалізація планової діяльності спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		так	ймовірно	ні	
Атмосферне повітря					
18.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел		+		Будівництво нових об'єктів повинно відповідати Державним санітарним правилам планування та забудови населених пунктів
19.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел	+			Використання технічно справного автотранспорту та будівельної техніки. Зменшення використання генераторів та перехід на джерела альтернативного живлення
20.	Погіршення якості атмосферного повітря		+		Проведення інструментальних лабораторних вимірювань, необхідних для здійснення контролю за дотриманням норм ГДВ забруднюючих речовин від стаціонарних джерел забруднення
Водні ресурси					
21.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води		+		Контроль технологічного режиму очисних споруд, періодичного контролю складу та обсягу стічних вод згідно з вимогами законодавства
22.	Зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)		+		Контроль технологічного режиму очисних споруд, періодичного контролю складу та обсягу стічних вод згідно з вимогами законодавства
23.	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню			+	Не потребує заходів пом'якшення
24.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			+	Не потребує заходів пом'якшення
25.	Поява загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою			+	Не потребує заходів пом'якшення

№ з/п	Чи може реалізація планової діяльності спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		так	ймовірно	ні	
	(зокрема таких, як паводки та підтоплення)				
26.	Зміна напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміна обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту			+	Не потребує заходів пом'якшення
27.	Зміна обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			+	Не потребує заходів пом'якшення
Ландшафт					
28.	Поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури			+	Не потребує заходів пом'якшення
Природно-заповідний фонд та Смарагдова мережа					
29.	Зміна природних екосистем			+	Не потребує заходів пом'якшення
30.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)			+	Не потребує заходів пом'якшення
31.	Негативний вплив на об'єкти Смарагдової мережі (зменшення площ, початок небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)			+	Не потребує заходів пом'якшення
Відходи					
32.	Збільшення кількості утворюваних побутових відходів			+	Не потребує заходів пом'якшення
33.	Збільшення кількості утворюваних чи накопичених відходів			+	Зберігання відходів у відведених місцях
34.	Збільшення кількості відходів, що не є небезпечними		+		Зберігання відходів у відведених місцях. Передача відходів суб'єктам господарювання у сфері управління відходами

№ з/п	Чи може реалізація планової діяльності спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		так	ймовірно	ні	
35.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами			+	Не потребує заходів пом'якшення
36.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів			+	Не потребує заходів пом'якшення
Стан здоров'я населення					
37.	Впливи на здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			+	Не потребує заходів пом'якшення
38.	Суттєве порушення якості природнього середовища, що призведе до погіршення стану здоров'я населення			+	Не потребує заходів пом'якшення
39.	Поява будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			+	Не потребує заходів пом'якшення
Матеріальні активи					
40.	Відсутність нових матеріальних активів чи покращення існуючих			+	Не потребує заходів пом'якшення
Культурна спадщина					
41.	Погіршення стану пам'яток архітектури			+	Не потребує заходів пом'якшення
42.	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини			+	Не потребує заходів пом'якшення

При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу, який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин, не передбачається. Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до можливих негативних впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації існуючих та проєктних об'єктів з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків.

Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті експлуатації проєктних об’єктів відсутні значні виділення теплоти та парникових газів.

Особливості кліматичних умов, які сприяють зростанню інтенсивності впливів планованої діяльності на навколишнє середовище, відсутні.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії двох або більше факторів їхня дія суттєво переважає ефект кожного окремого компонента у вигляді простої їхньої суми. Ймовірність прояву відсутня. Довгостроковий період не розглядається, оскільки термін виконання Програми складає всього 1 рік. У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Значний потенціал зеленених територій в межах м. Чернігова, упорядкування та збільшення цих територій мають компенсаційний ефект щодо наслідків будь-яких впливів на оточуюче середовище.

Короткострокові та середньострокові наслідки (1, 3-5 років) наразі не прогнозуються.

Постійні і тимчасові, позитивні і негативних наслідки – негативні наслідки постійного і тимчасового характеру від реалізації заходів Програми – відсутні.

Транскордонний вплив під час реалізації положень Програми – відсутній.

При виконанні підготовчих та будівельних робіт вплив на навколишнє середовище на атмосферне повітря матиме короткочасний та локальний характер (тимчасові наслідки для довкілля), викиди здійснюватимуться при роботі двигунів зовнішнього згорання будівельних машин та механізмів, при здійсненні зварювальних робіт, земельних робіт, при фарбуванні металевих поверхонь.

Значного негативного впливу під час планованої діяльності на довкілля та здоров’я населення не передбачається. За результатами виконання заходів Програми прогнозується позитивний вплив на екологічну ситуацію та здоров’я населення.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків

В цілому проєкт Програма не передбачає завдань, які б мали значний негативний довготривалий вплив на навколишнє середовище. Реалізація проєкту Програми потребує виконання великої кількості заходів, що стосуються розвитку сфери забезпечення громади системами інженерної інфраструктури, ремонту вулично-дорожньої мережі, енергозбереження і раціонального використання природних ресурсів, виконання яких є невід’ємною складовою при створенні сприятливого в екологічному відношенні життєвого середовища.

Варто зауважити, що вплив ряду заходів Програми не може бути оцінений, оскільки такі заходи є досить узагальненими, і заходи із запобігання негативним наслідкам виконання мають бути уточнені після деталізації завдань на подальших етапах проєктування.

Нижче зазначені запропоновані доцільні та досяжні заходи (далі − ДДЗ), які передбачається вжити на етапах розробки проєкту Програми, її виконання та моніторингу реалізації.

Для запобігання, зменшення, пом’якшення негативних наслідків реалізації завдань Програми, а також вжиття заходів щодо їх усунення, пропонується застосовувати, у межах ресурсів бюджету Чернігівської міської територіальної громади, три групи ДДЗ:

- методичної та експертної підтримки;
- техніко-інструментального забезпечення;
- інформаційно-консультаційного супроводу;

Група заходів методичної та експертної підтримки включає:

- фокусування на випереджаючий аналіз кількісних та якісних характеристик стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров’я на території м. Чернігова;
- організацію і впровадження на території міста системи моніторингу фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров’я у процесі реалізації Програми, формування зворотного зв’язку та здійснення процедур можливого коригування чи внесення змін до Програми за даними моніторингу;
- забезпечення системи постійного моніторингу за стандартизованими методиками оцінювання стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров’я.

Група заходів техніко-інструментального забезпечення включає:

- забезпечення системи постійного моніторингу необхідними технічними засобами (аналітичні приладові комплекси) і комп’ютерною технікою та ліцензованим програмним забезпеченням відповідних уповноважених органів;

Група заходів інформаційно-консультаційного супроводу охоплює:

- формування системи своєчасного, адекватного та ефективного інформування громадськості та організації громадського обговорення щодо запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків впливу на складові довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров’я

виконання Програми, у т. ч. на основі даних моніторингу, та з формуванням пропозицій і рекомендацій громадськості.

Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання Програми

Компонент довкілля / сфера виникнення негативних наслідків	Заходи
Флора	- виявлених цінних територій з рідкісними рослинами; - здійснення заходів щодо запобігання негативному впливу господарської діяльності на рослинний світ; - відтворення та створення нових захисних насаджень.
Фауна	- збереження умов існування видового і популяційного різноманіття тваринного світу в стані природної волі (зокрема, на територіях Смарагдової мережі); - недопустимість погіршення середовища існування, шляхів міграції та умов розмноження диких тварин; - запобігання загибелі тварин під час здійснення виробничих процесів.
Біорізноманіття	- формування екомережі; - збереження та відтворення цінних природних комплексів, генофонду рослинного і тваринного світу; - збереження природної просторової, видової, популяційної та ценотичної різноманітності.
Земельні ресурси та ґрунти	- вжиття заходів з запобігання водної та повітряної ерозії ґрунтів; - вжиття заходів щодо боротьби з деградацією ґрунтів; - відновлення деградованих земель, що потерпають від опустелювання, засух і повеней.
Надра	- науково обґрунтоване, невиснажливе використання природних ресурсів; - забезпечення контрольованого вилучення будь-якого не відновлюваного ресурсу.
Клімат	- стимулювання залучення громадян до використання енергозберігаючих технологій у побуті; - стимулювання розвитку циркулярної економіки; - контроль та моніторинг викидів; - проведення систематичного контролю за параметрами шуму і вібрації.
Атмосферне повітря	- збереження, поліпшення та відновлення стану атмосферного повітря, запобігання та зниження рівня його забруднення; - зменшення впливу на атмосферне повітря хімічних сполук, фізичних та біологічних факторів; - розвиток відновлювальної енергетики; - розвиток електричного громадського транспорту;

	- оновлення автобусного парку автобусами, що відповідають екологічному стандарту «Євро-5»; - розвиток велосипедної інфраструктури; - здійснення контролю за обсягом забруднюваних речовин, що викидаються в атмосферне повітря; - дотримання нормативів екологічної безпеки атмосферного повітря; - контроль за даними обладнання стаціонарних постів автоматизованої системи моніторингу атмосферного повітря.
Водні ресурси	- розвиток та реконструкція систем водопостачання та водовідведення для забезпечення населення якісною питною водою; - проведення заходів організаційного, науково-технічного, санітарно-епідеміологічного, природоохоронного характеру щодо поліпшення якості питної води, розвитку питного водопостачання, охорони джерел і систем питного водопостачання, відновлення запасів питної води; - забезпечення раціонального використання вод; - попередження забруднення підземних вод шляхом створення надійної та ефективної системи водовідведення та очищення зворотних вод; - проведення ремонту водопровідних та каналізаційних мереж; - визначення розмірів і меж водоохоронних зон та прибережних захисних смуг водних об’єктів; - очищення русел річок та струмків і створення водоохоронних зон; - проведення заходів з запобігання підтоплення територій; - охорона, екологічне оздоровлення та відтворення водних об’єктів.
Ландшафт	- постійне вжиття заходів з благоустрою міста; - охорона особливостей рельєфу, водоймищ, рослинності та відтворення їх історичного вигляду; - захист берегових територій від зсувів і розмиву, укріплення схилів, ярів, їх озеленення.
Природно-заповідний фонд та Смарагдова мережа	- збільшення площі природно-заповідного фонду; - розроблення проєктів землеустрою з організації та встановлення меж територій природно-заповідного фонду; - проведення інформування населення щодо місцерозташування цінних територій (природно-заповідного фонду, Смарагдової мережі та інших), а також дозволених режимів їх використання; - відновлення пошкоджених внаслідок збройної агресії російської федерації існуючих територій та об’єктів природно-заповідного фонду, а також територій Смарагдової мережі.
Відходи	- здійснення контролю за утворенням і зберіганням відходів; - виявлення та ліквідація несанкціонованих місць видалення відходів; - утримання місць тимчасового зберігання відходів відповідно до санітарних норм;

	- організація своєчасної передачі відходів згідно з укладеними договорами спеціалізованим організаціям для подальшого зберігання, оброблення відходів; - стимулювання розвитку пунктів прийому вторинної сировини та інших заходів, направлених на зменшення кількості відходів що вивозяться для захоронення на полігон.
Стан здоров'я населення	- вживання заходів щодо недопущення впродовж доби перевищень рівнів шуму, встановлених санітарними нормами. - впровадження «зелених» технологій на підприємствах; - формування екологічної культури населення; - забезпечення санітарно-епідемічного благополуччя території громади; - запобігання порушенням і дотримання санітарно-гігієнічних вимог до якості повітря, до якості поверхневих вод у місцях інтенсивного водокористування населенням, до якості води, що використовується для потреб питного водопостачання та приготування їжі; - забезпечення сприятливих для здоров'я умов праці, навчання, побуту та відпочинку; - профілактика травматизму і професійних захворювань, отруєнь та відвернення іншої можливої шкоди для здоров'я; - зниження техногенного тиску на здоров'я населення зон екологічного ризику.
Матеріальні активи	- забезпечення своєчасного поточного ремонту об'єктів благоустрою та їх експлуатаційного утримання; - стимулювання суб'єктів господарювання до розвитку систем екологічного управління, яке забезпечує впорядкування контролю за комплектуючими, сировиною і матеріалами та продукцією, викидами та відходами, які виникають внаслідок окремих виробничих процесів.
Культурна спадщина	- проведення будівельних та інших робіт, що можуть призвести до руйнування, знищення чи пошкодження об'єктів культурної спадщини, тільки після повного дослідження цих об'єктів за рахунок коштів замовників зазначених робіт; - погодження органами охорони культурної спадщини проєктів землеустрою щодо відведення земельних ділянок у випадках, передбачених Земельним кодексом України, з метою захисту об'єктів археології, у тому числі тих, що можуть бути виявлені.

З метою запобігання ймовірним супутнім негативним наслідкам виконання окремих заходів Програми, у процесі їх подальшого обгрунтування та проєктування, має бути проведена оцінка впливу на навколишнє середовище, включаючи здійснення процедури оцінки впливу на довкілля для тих з них, щодо яких це передбачено законодавством.

Під час виконання передбачених Програмою заходів (ремонтні роботи, реконструкція, модернізація, будівництво) можливий короткочасний негативний вплив на складові довкілля та умови життєдіяльності населення.

Мінімізація негативних наслідків виконання робіт з реконструкції, модернізації або будівництва передбачається на стадії проєктування об’єктів шляхом:

- збереження і раціонального використання земельних, водних, енергетичних, паливних ресурсів, повторного їх використання та ін.;
- влаштування захисних споруд (дренажів, екранів, завіс та ін.);
- використання екологічно чистих і безвідхідних технологій, очищення, екологічно безпечного управління відходами та ін.;
- планувальних заходів (функціонального зонування, організації санітарно-захисних зон, озеленення та ін.);
- усунення наднормативних впливів;
- відновлювальних заходів: технічної і біологічної рекультивації, нормалізації стану окремих компонентів навколишнього середовища тощо;
- компенсаційних заходів: компенсації незворотного збитку від планованої діяльності шляхом проведення заходів щодо рівноцінного поліпшення стану природного, соціального і техногенного середовища в іншому місці а/або в інший час, грошового відшкодування збитків;
- охоронних заходів: моніторингу територій зон впливів планованої діяльності, системи оповіщення населення.

На всіх етапах реалізації Програми передбачені заходи будуть здійснюватись у відповідності до норм і правил охорони довкілля і вимог екологічної безпеки, в тому числі згідно з вимогами Водного кодексу України, Законів України «Про охорону земель», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про природно-заповідний фонд України», «Про управління відходами», «Про систему громадського здоров’я».

Виконання заходів, передбачених Програмою, матиме позитивний вплив на всі складові довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Чернігівської міської територіальної громади.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка

Проєкт документа державного планування «Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік» розроблена на короткостроковий період, виходячи із загальної оцінки соціально-економічної ситуації, наявних матеріально-технічних ресурсів та фінансових можливостей територіальної громади.

У проєкті Програми визначено основні пріоритетні напрямки економічного і соціального розвитку громади в цілому та у відповідних галузях, а також завдання та заходи, спрямовані на реалізацію визначених пріоритетів.

Програма спрямована на дотримання екологічних стандартів. Оцінка ймовірних наслідків для довкілля від реалізації заходів Програми вказує на позитивний вплив на стан атмосферного повітря, водних об'єктів, ситуацію з відходами, земельні ресурси, біорізноманіття, рекреаційні зони та культурну спадщину.

У процесі здійснення стратегічної екологічної оцінки було розглянуто наступні альтернативи:

− Альтернатива 1 «Нульовий сценарій» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку незатвердження Програми.

Затвердження Програми економічного і соціального розвитку міста на короткостроковий період є обов'язком органів місцевого самоврядування, що передбачено ст. 11 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного та соціального розвитку України», тому не прийняття проєкту Програми на наступний рік як виконання нульового сценарію є малоймовірним і може привести до призупинення фінансування окремих заходів міського розвитку.

− Альтернатива 2 «Прийняття Програми» – опис, прогнозування та оцінка ситуації у випадку затвердження Програми.

Заходи Програми, в тому числі з покращення довкілля, будуть здійснюватися відповідно до довгострокових цілей та завдань. Це призведе до позитивної зміни тенденцій, що сформувалися у місті Чернігові стосовно стану довкілля та здоров'я населення щодо їх покращення. Такий сценарій відповідає пріоритетам державної екологічної політики.

– Альтернатива 3 «Реалізація окремих заходів» – часткове прийняття окремих аспектів Програми. Це передбачає реалізацію лише першочергових заходів, таких як стабілізація та розвиток систем тепло-, водопостачання та водовідведення з акцентом на енергоефективність та енергетичну стійкість, системи збору відходів. Такий підхід дозволить частково вирішити актуальні проблеми громади без повного прийняття Програми, що дасть змогу мінімізувати витрати та зосередитися на пріоритетних напрямах розвитку.

Обрання часткової альтернативи не відповідає довгостроковим інтересам громади, оскільки вона не забезпечує комплексного підходу до розвитку. Таке вибіркове виконання заходів може призвести до незбалансованого розвитку, де одні проблеми вирішуються, а інші залишаються поза увагою, що погіршить

загальну ситуацію в майбутньому. Відсутність системного підходу також суперечить державній та регіональній політиці, які орієнтовані на сталий розвиток та забезпечення стратегічного планування.

Оцінка ймовірного негативного впливу на довкілля та стан здоров'я населення відповідно до контрольного переліку за альтернативними варіантами

Чи може реалізація спричинити	Негативний вплив		
	Нульовий сценарій	Прийняття ДДП	Реалізація окремих заходів
1	2	3	4
Флора			
Зменшення кількості рослин, їх чисельності або територіального представництва?	+/-	+/-	+/-
Погіршення стану зелених насаджень через зміну клімату?	+/-	+/-	+/-
Фауна			
Зменшення чисельності тварин або їх територіального представництва?	+/-	+/-	+/-
Порушення або деградація середовища існування деяких видів тварин?	+/-	+/-	+/-
Біорізноманіття			
Ризик втрати зелених площ через будівництво інфраструктури та житлових об'єктів?	+/-	+/-	+/-
Зменшення біорізноманіття при проєктуванні робіт з реконструкції та капітального ремонту садово-паркових об'єктів?	+/-	+/-	+/-
Земельні ресурси та ґрунти			
Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару?	+	+/–	+
Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів?	+/–	–	+/–
Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу?	+/–	–	+/–
Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?	–	–	–
Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель?	+/–	–	+/–
Надра			
Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів?	+	+/–	+
Суттєве вилучення будь-якого невідновного ресурсу?	+/–	–	+/–

Клімат			
Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату?	–	–	–
Атмосферне повітря			
Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел?	+/–	+/–	+/–
Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел?	+	+/–	+
Погіршення якості атмосферного повітря?	+/–	–	+/–
Появу джерел неприємних запахів?	+/–	–	+/–
Водні ресурси			
Збільшення обсягів скидів у поверхневі води?	+/–	+/–	–
Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема, таких показників, як температура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)?	+/-	+/–	+/-
Збільшення скидання шахтних і кар'єрних вод у водні об'єкти?	–	–	–
Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню?	–	–	–
Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод?	+/–	–	+/–
Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)?	+/–	+/–	+/–
Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту?	+/–	+/–	+/–
Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону?	+	–	+
Зміни напряму або швидкості потоків підземних вод?	–	–	–
Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)?	+/–	–	+/–
Забруднення підземних водоносних горизонтів?	+/–	–	+/–
Ландшафт			
Поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури?	–	–	–

Природно-заповідний фонд та Смарагдова мережа			
Суттєве порушення природних екосистем?	–	–	–
Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду?	+/–	–	+/–
Суттєве порушення об'єктів Смарагдової мережі?	–	–	–
Відходи			
Збільшення кількості утворюваних побутових відходів?	+/–	–	+/–
Збільшення кількості утворюваних відходів промисловості, що не є небезпечними?	–	–	–
Збільшення кількості відходів I-III класу небезпеки?	+/–	+/–	+/–
Спорудження еколого-небезпечних об'єктів управління відходами?	–	–	–
Утворення або накопичення радіоактивних відходів?	–	–	–
Стан здоров'я населення			
Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території?	+/–	+/–	+/–
Появу будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей?	+/–	–	+/–
Такі впливи на здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей?	+/-	+/–	+/–
Суттєве порушення якості природного середовища?	+/–	–	+/–
Матеріальні активи			
Відсутність нових матеріальних активів чи значне погіршення стану існуючих?	+/–	–	+/–
Культурна спадщина			
Погіршення стану пам'яток архітектури?	+/–	+/–	+/–
Негативний вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини?	+/–	+/–	+/–
Екологічне управління та моніторинг			
Погіршення екологічного моніторингу?	+/-	–	+/-
Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження?	+/-	–	+/-
Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва?	+/–	+/–	+/–
Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії?	+/–	–	+/–

+ − ймовірно наявний негативний вплив
− − ймовірно відсутній негативний вплив

На основі проведеного аналізу Робоча група встановила, що найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої Програми.

В процесі проведення стратегічної екологічної оцінки використано наступні методи:

Статистичний метод ґрунтується на кількісних показниках, які дають можливість зробити висновок про темпи розвитку процесу в майбутньому. Сутність його полягає в отриманні і спеціалізованому обробленні прогнозних оцінок об'єкта через опитування висококваліфікованих фахівців (експертів) у певній сфері науки, техніки, виробництва.

Метод експертних оцінок, який використовується при відсутності про об'єкт прогнозування достовірних відомостей, якщо об'єкт не підлягає математичному аналізу. Суть якого полягає у визначенні майбутнього на основі думок кваліфікованих спеціалістів-експертів.

Метод аналогій полягає в тому, що закономірності розвитку одного процесу з певними поправками можна перенести на інший процес, для якого потрібно зробити прогноз.

Метод екстраполяції полягає в перенесенні встановленого характеру розвитку певної території чи процесу в майбутнє. Цей метод ефективний при короткостроковому прогнозуванні стосовно об'єкта, який тривалий час розвивався рівномірно без значних відхилень. Ґрунтується він на вивченні кількісних і якісних параметрів досліджуваного об'єкта за попередні роки з подальшим логічним продовженням, окресленням тенденцій його розвитку у прогнозованому періоді.

Метод моделювання полягає у побудові моделей, які розглядають з урахуванням імовірної або бажаної зміни прогнозованого явища на певний період, користуючись прямими або опосередкованими даними про масштаби та напрями змін. При побудові прогнозних моделей необхідно виявити фактори, від яких суттєво залежить прогноз; з'ясувати їх співвідношення з прогнозованим явищем; розробити алгоритм і програми моделювання змін довкілля під дією певних факторів.

Для здійснення стратегічної екологічної оцінки використано вищевказані методи, зокрема здійснено збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників; проведено аналіз слабких та сильних сторін проєкту Програми з точки зору екологічної ситуації; проведено оцінку впливу проєкту Програми на складові довкілля та на стан здоров'я населення.

У ході виконання СЕО Робоча група зіткнулася з рядом проблем, які суттєво ускладнюють більш повне і глибоке здійснення СЕО для Програми, зокрема:

1. Недостатність джерел для аналізу інформації. Державна статистична служба України (ДССУ) не структурує і не аналізує достатньо глибоко і повно

наступні компоненти сфери охорони довкілля, природокористування, охорони здоров'я і громадського здоров'я, що необхідні для розроблення проєкту Програми на місцевому рівні: атмосферне повітря, клімат, водні ресурси в усіх їх видах, земельні ресурси та ґрунти, біорізноманіття (рослинний і тваринний світ, лісові ресурси, об'єкти і території природно-заповідного фонду), відходи (змішані побутові відходи, відходи промислового виробництва, небезпечні, токсичні і медичні відходи, радіоактивні відходи, відходи сільськогосподарського виробництва тощо), промислові і комунальні стічні води, охорона здоров'я і медицина загалом.

2. Слабкість і нерозвиненість ефективних форм партнерської взаємодії в трикутнику «уповноважені органи – екологічна громадськість – науковці і експерти». Причин і чинників зазначеної слабкості і нерозвиненості ефективних форм взаємодії задля більш повного і глибокого здійснення СЕО доволі багато. Подібне ускладнення, в першу чергу, викликане тим, що досвіду і практики подібної взаємодії в рамках імплементації Угоди Україна – ЄС, екологічного законодавства (Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку», Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» та ін.) ще дуже мало, дієві механізми не напрацьовані.

3. Відсутність досвіду і практики організації ефективного і комплексного моніторингу уповноваженими органами стану довкілля на рівні регіону і міста та системи реагування на його результати.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

Екологічні показники є основним інструментом для проведення оцінки стану навколишнього середовища. Вибрані належним чином показники, що базуються на достатніх часових рядах даних, можуть не тільки відображати основні тенденції, але й сприяти аналізу причин та наслідків екологічної обстановки, що склалася. Також дозволяють спостерігати за ходом здійснення та ефективністю екологічної політики в країнах.

Соціальний і економічний розвиток громади збільшує тиск на довкілля і, як наслідок, спричиняє зміни довкілля. Тому СЕО не завершується прийняттям рішення про затвердження Програми. Значущі наслідки для довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я повинні відслідковуватися під час реалізації заходів Програми, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Обов'язковою складовою процесу виконання ДДП є здійснення моніторингу наслідків його виконання для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, а також для своєчасного вжиття заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення ймовірних негативних наслідків виконання документа державного планування, а в разі їх виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків, вжиття заходів для їх усунення.

Моніторинг здійснюється відповідно до Порядку здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 16.12.2020 № 1272 (далі – Порядок).

Відповідно до пункту 5 Порядку для забезпечення систематичності та об'єктивності спостережень за змінами стану довкілля визначено:

1. Зміст заходів для здійснення моніторингу та строки їх виконання.

Моніторинг фактичного впливу на довкілля, умови життєдіяльності населення та стан його здоров'я у ході реалізації Програми здійснюється відповідними уповноваженими органами та структурними підрозділами Чернігівської міської ради та іншими уповноваженими органами.

Для проведення моніторингу можуть бути використані як існуючі засоби та методи, так і спеціально удосконалені.

Чернігівська міська рада може залучати до моніторингу за згодою державні органи виконавчої влади (в т. ч. територіальні), державні служби, представників громадськості і бізнесу.

Для здійснення моніторингу наслідків виконання Програми будуть виконуватись наступні заходи, у тому числі із залученням сторонніх організацій:

- моніторинг забруднення атмосферного повітря в місті Чернігові на стаціонарних постах спостережень;
- системне оновлення інформації про стан навколишнього природного середовища, здоров'я населення та техногенні об'єкти, що впливають на нього;

- комплексне оброблення та аналіз даних спостережень та обліку, а також статистичної інформації.

Перелік заходів із моніторингу не є вичерпним та може коригуватись відповідно до зміни завдань Програми.

2. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників відповідно до кожного з визначених у звіті про стратегічну екологічну оцінку наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

Враховуючи характер наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, передбачається облік кількісних та якісних показників, що характеризують вплив на довкілля без акцентування на дотримання їх цільових значень.

Моніторинг базується на використанні переліку наведених нижче показників (індикаторів) кожної із проблемних сфер. Система запропонованих індикаторів включає еколого-економічні та екологічні індикатори.

Кількість показників та періодичність їх вимірювання може бути змінено відповідно до плану статистичних спостережень надання звітності підприємствами, установами, організаціями за відповідний календарний рік.

№	Показники (індикатори) моніторингу	Періодичність	Джерело (метод визначення)	Результативність	Критерій досягнення цілей документу (цільові значення/%)
	Забруднення атмосферного повітря				
1	Викиди в атмосферне повітря від стаціонарних джерел, тис. т	Один раз на рік	Статистична звітність	Матеріали розробки державних статистичних спостережень за фф. №2-тп (повітря) «Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів у атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів»	Зменшення порівняно з попереднім роком
2	Викиди діоксиду вуглецю, тис. т		Статистична звітність		Зменшення порівняно з попереднім роком
	Водні ресурси				
3	Загальний забір води, млн $м^3$ на рік	Один раз на рік	Інформація за даними звітності про	Показники ДСанПіН 2.2.4-171-10,	Не менше, ніж в минулому звітному періоді

4	Обсяги використання свіжої води, млн $м^3$ на рік		використання води форма №2ТП-водгосп (річна)	затверджені наказом Міністерства охорони здоров'я України від 12.05.2010 № 400. Порядок здійснення державного моніторингу вод, затверджено постановою КМУ від 19.09.2018 № 758	Не менше, ніж в минулому звітному періоді
5	Загальний обсяг скидання зворотних вод у водні об’єкти, млн $м^3$ на рік				Не менше, ніж в минулому звітному періоді
6	Обсяг скидання нормативно очищених вод, млн $м^3$ на рік				Не менше, ніж в минулому звітному періоді
7	Обсяг скидання забруднених вод, млн $м^3$ на рік				Зменшення порівняно з попереднім роком
8	Обсяг скидання нормативно чистих без очистки вод, млн $м^3$ на рік				Не менше, ніж в минулому звітному періоді
	Відходи				
9	Загальна кількість утворених відходів, тис. т	Один раз на рік	На основі держстатспостережень за формами №1-відходи (річна) «Звіт про відходи»	Показники визначені чинним законодавством	Не більше, ніж в минулому звітному періоді
10	Обсяг відновлення відходів, тис. т				Не менше, ніж в минулому звітному періоді
11	Обсяг відходів, видалених у спеціально відведені місця, тис. т				Не менше, ніж в минулому звітному періоді

12	Наявність відходів у тимчасовому зберіганні, на кінець року, тис. т				Зменшення порівняно з попереднім роком
	Здоров’я населення				
13	Смертність населення за причинами, випадків на 100 тис. населення:	Один раз на рік		Кількість зовнішніх причин погіршення стану здоров’я; фактори, що впливають на стан здоров’я населення, і звернення до установ охорони здоров’я	
	- хвороби системи кровообігу		За інформацією управління охорони здоров’я Чернігівської міської ради		Не більше, ніж в минулому звітному періоді
	- злоякісні новоутворення				
	- хвороби органів травлення				
	Рекреаційні ресурси та природно-заповідний фонд				
14	Кількість об’єктів природно-заповідного фонду, шт.	Один раз на рік	За інформацією управління житлово-комунального господарства Чернігівської міської ради, департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації	Кількість об’єктів природно-заповідного фонду, площа земель територій та об’єктів природно-заповідного фонду	Не менше, ніж в минулому звітному періоді
15	Площа земель під об’єктами природно-заповідного фонду, га		Дані земельного кадастру		Не менше, ніж в минулому звітному періоді
16	Площа відновлених екосистем		За інформацією управління житлово-		Не менше, ніж в минулому звітному періоді

			комунального господарства Чернігівської міської ради, департаменту екології та природних ресурсів Чернігівської обласної державної адміністрації		
	Сталий міський транспорт				
17	Поїздки виконані електричним громадським транспортом, у загальній кількості поїздок громадським транспортом	Один раз на рік	Дані автоматизованої системи обліку оплати поїздок	Частка поїздок виконаних електричним громадським транспортом, у загальній кількості поїздок громадським транспортом, %; частка електричних транспортних засобів або екологічному стандарту «Євро-5» чи вищому, %; протяжність велосипедних доріжок, км	Не менше, ніж у попередньому звітному періоді
18	Кількість транспортних засобів, що використовуються на міських маршрутах, є електричними або відповідають екологічному стандарту «Євро-5» чи вищому		Дані уповноважених виконавчих органів Чернігівської міської ради		Збільшення порівняно з попереднім звітним періодом
19	Протяжність облаштованої велосипедної інфраструктури		Дані уповноважених виконавчих органів Чернігівської міської ради		Збільшення порівняно з попереднім звітним періодом

Результати моніторингу мають бути доступними для уповноважених органів та громадськості. Протокол про СЕО встановлює необхідність здійснення моніторингу значного впливу на довкілля, умов життєдіяльності

населення та стану його здоров’я від реалізації затвердженої Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік.

3. Кількісні та якісні показники, одиниці їх вимірювання та цільові значення таких показників для запобігання, зменшення та пом’якшення негативних наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров’я населення.

Відстеження динаміки відповідних індикаторів та показників соціально-економічного та екологічного розвитку дозволять чітко відстежувати ефективність реалізації Програми.

Оцінка ймовірних наслідків для довкілля під час реалізації Програми вказує на те, що загалом його реалізація повинна позитивно вплинути на довкілля, у тому числі на здоров’я населення.

Моніторинг повинен відбуватись на декількох рівнях та передбачати можливі екологічні загрози та/або виявляти під час його здійснення впливи, що не були передбачені раніше.

У разі, коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки реалізації Програми для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, то у такому випадку перелік показників для моніторингу наслідків виконання Програми буде доповнено відповідними показниками, які дозволять об’єктивно оцінити та відстежити зміни. Також будуть вжиті заходи для усунення негативних наслідків та розглядатимуться пропозиції щодо внесення змін до Програми для запобіганню подібним негативним наслідкам у майбутньому. У разі внесення зміни до Програми вона підлягає стратегічній екологічній оцінці.

4. Методи визначення кожного із показників, які дають змогу швидко та без надлишкових витрат їх вимірювати.

Під час реалізації Програми будуть відстежуватись екологічні загрози для довкілля шляхом спостережень та збору наявних статистичних та звітних даних про стан довкілля, про наслідки для довкілля та здоров’я населення, які виникли за результатом реалізації передбачених Програмою завдань та заходів. Отримані показники будуть проаналізовані та оцінені шляхом порівняння наявних показників з показниками базового періоду.

Моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення буде здійснюватися з метою забезпечення неухильного дотримання вимог законодавства під час будівництва і експлуатації та втілення всіх заходів щодо мінімізації ймовірних впливів та наслідків на навколишнє природне та соціальне середовище.

5. Періодичність вимірювання показників, проведення їх аналізу та співставлення із цільовими значеннями.

Згідно з ст. 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник СЕО у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання Програми для довкілля, у тому числі для здоров’я населення один раз на рік після надходження повної інформації щодо значень індикаторів.

При проведенні моніторингу щодо наведених екологічних індикаторів необхідно навести значення індикаторів у попередньому та поточному періодах і визначити темп приросту/зменшення у порівнянні з попереднім періодом. За підсумками аналізу динаміки індикаторів проводиться оцінка результатів. Залежно від рівня та цільового значення кількісного та якісного показника (низький, середній, високий), рішення приймається Чернігівською міською радою або її відповідними підрозділами, про запобігання, зменшення або пом'якшення негативних наслідків по кожному напряму або в цілому.

Методи визначення кожного із показників, засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення а також періодичність вимірів, визначаються відповідними виконавцями, згідно напрямів діяльності.

6. Засоби і способи виявлення наявності або відсутності наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, з урахуванням можливості виявлення негативних наслідків виконання документа державного планування, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку.

У разі коли під час здійснення моніторингу буде виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання даної Програми для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, Чернігівською міською радою будуть вжиті заходи для їх усунення, а також подано пропозиції щодо внесення змін до такого документа з метою усунення негативних наслідків.

Здійснення моніторингу покладається на Чернігівську міську раду, яка має здійснювати загальну координацію, методичне та інформаційне забезпечення процесу моніторингу, а також підготовку узагальненого звіту про результати моніторингу Програми.

Замовник протягом п'яти робочих днів з дня затвердження документа державного планування розміщує на своєму офіційному веб-сайті та вносить до Єдиного реєстру стратегічної екологічної оцінки затверджений документ державного планування і письмово повідомляє про це орган, зазначений у статті 7 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» (центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища).

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення (за наявності)

Документ державного планування розроблений з метою провадження діяльності на території Чернігівської міської територіальної громади (що знаходиться в межах Чернігівської області).

За проведеною оцінкою відсутня ймовірність транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров’я населення, у результаті затвердження та реалізації Програми.

11. Резюме нетехнічного характеру

Програма економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік є ключовим документом, який визначає розвиток громади в короткостроковій перспективі.

У Програмі визначено основні пріоритетні напрямки економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади в цілому та у відповідних галузях (сферах діяльності), завдання та заходи, спрямовані на реалізацію визначених пріоритетів.

З метою визначення потенційного негативного впливу планової діяльності на стан довкілля, а також можливих конфліктів з цілями екологічної політики, зазначеними в документах стратегічного характеру, було проаналізовано зміст Програми.

За підсумками СЕО підготовлено «Звіт про стратегічну екологічну оцінку проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік», щодо якого організовано інформування та обговорення громадськості міста та регіону.

Програма загалом враховує концепцію розвитку Чернігівської міської територіальної громади, розробленої у відповідності до конституційного принципу пріоритету інтересів людини у регіональній політиці та зорієнтована на поліпшення стану довкілля, умов життєдіяльності населення і його здоров’я.

Аналіз змін стану довкілля в місті виявив тенденції до збільшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, збільшення забору свіжої води та збільшення скидів зворотних вод, зростання обсягів накопичення відходів. Відзначається незначне зниження рівня захворюваності та показників смертності в громаді.

Реалізація документа державного планування має помірний вплив на зміну клімату. Заходи та інвестиційні проєкти в рамках Програми, за умов їх належного виконання, не несуть негативних наслідків для довкілля та здоров’я населення, а також враховують можливості і переваги, які продукуються в результаті покращення екологічної ситуації у формі кумулятивних, мультиплікативних та синергетичних ефектів в межах регіональної господарської системи.

У Звіті СЕО проєкту Програми економічного і соціального розвитку Чернігівської міської територіальної громади на 2027 рік запропоновано впровадити інструменти ефективного і багатостороннього моніторингу впливів на довкілля, у тому числі на здоров’я населення. Запропоновано систему індикаторів проведення моніторингу відповідно до ключових екологічних викликів та потенційних ризиків реалізації Програми.

З огляду на зазначене, можна стверджувати, що в цілому розроблення проєкту Програми було проведено з вивченням та урахуванням ймовірних впливів на довкілля та стан здоров’я населення та з прагненням нівелювати негативні наслідки. Реалізація Програми за умови дотримання екологічних вимог має сприяти зменшенню антропогенного навантаження на довкілля, поліпшенню здоров’я населення та умов його життєдіяльності.